

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

NSOSTS14

2017

Karoliina Korhonen

HYVINVOINTIA TAITEESTA

– taidetyöpajat Turun ammatti-instituutin
lähihoitajaopiskelijoiden taidelähtöisen opetuksen
kehittämiseksi

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi

2017 | 50+4

Ohjaaja: Outi Linnossuo

Karoliina Korhonen

HYVINVOINTIA TAITEESTA

- taidetyöpajat Turun ammatti-instituutin lähihoitajaopiskelijoiden taidelähtöisen opetuksen kehittämiseksi

Tämä raportti on kuvaus kehittämishankkeesta, jonka tavoitteena oli kehittää Turun ammatti-instituutin lähihoitajaopintoihin sisältyvää taidelähtöistä opetusta ja siten lisätä tulevien lähihoitajien taidelähtöistä osaamista hoitotyössä. Kehittämishankkeen tuotos oli sosionomiopiskelijoiden ja teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijoiden yhdessä toteuttamat kolme taidetyöpajaa lähihoitajaopiskelijoille.

Kehittämishankkeen toimeksiantaja on Turun ammattikorkeakoulun Moving towards Multiprofessional Work eli MOMU-hanke, joka kehittää sosiaali- ja taidealojen moniammatillista yhteistyötä. Taidetyöpajat toteutettiin MOMU-projektissa keväällä 2017. Teetin työpajoihin osallistuneille lähihoitajaopiskelijoille hankkeen aikana myös alku- ja loppukyselyt, joissa kartoitin heidän taidelähtöisiä tietoja ja taitojaan ennen ja jälkeen työpajojen.

Tulosten mukaan taidetyöpajoihin osallistuneiden lähihoitajien taidelähtöinen osaaminen oli pajojen ansiosta lisääntynyt. Kyselyjen vastausten mukaan taidetyöpajat olivat jotain sellaista, mitä ei ole kehittämishankkeeseen osallistuneiden opinnoissa ennen ollut ja jollaista kaivattaisiin lisää. Raportissa kuvaan taidetyöpajojen kulun ja menetelmät ja ne ovat jatkossa sellaisenaan tai muunneltuina käytettävissä Turun ammatti-instituutin lähihoitajakoulutuksessa tai muussa nuorten ohjatussa toiminnassa.

ASIASANAT:

Taidelähtöisyys, hyvinvointi, lähihoitaja, toiminnalliset menetelmät, kehittämishanke, moniammatillinen yhteistyö

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of Social Services

2017 | 50+4

Instructor: Outi Linnossuo

Karoliina Korhonen

WELL-BEING FROM ART

- art workshops to develop art-based teaching of practical nurse education in vocational school of Turku

This report is a description of a development project which aim was to develop art-based teaching of practical nurse education in vocational school of Turku and increase this kind of know-how in care work for practical nurses to come. The outcome of this project included three art workshops for practical nurse students and the workshops were made together with students of performing arts and students of social services.

This thesis was made for MOMU-project (Moving towards Multiprofessional Work) which develops multiprofessional co-operation of art and social works. The art workshops of this development project were arranged during the MOMU-project at spring 2017. I made inquiries to the practical nurse students with a purpose to survey their art-based know-how before and after the workshops.

The practical nurse students who participated in the art workshops learned how to use art methods in their work. This kind of action was new for these students and also very welcome in their education. In this report I describe the art workshops and the methods and they are available to use for practical nurse education in vocational school of Turku or in any another supervised action for the young.

KEYWORDS:

Well-being, the arts, art-based methods, practical nurse, multiprofessional work, development

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	7
2.1 Kehittämishankkeen aihe, tarve ja tavoite	7
2.2 Kehittämishankkeen toteutus ja toimintaympäristö	8
3 TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT	9
3.1 Taidelähtöiset menetelmät käsitteenä	9
3.2 Taidelähtöiset menetelmät sosiaali- ja terveysalalla	10
3.3 Erilaisia taidelähtöisiä menetelmiä	13
3.4 Taiteen vaikuttavuudesta	14
4 TAIDELÄHTÖISYYS LÄHIHOITAJAN TYÖSSÄ	17
4.1 Lähihoitajaopiskelijat asiakasryhmänä	17
4.2 Lähihoitajan työ ja taide lähihoitajan työssä	19
4.3 Taide ennaltaehkäisevässä mielenterveys- ja päihdetyössä	20
5 KEHITTÄMISPROSESSI	22
5.1 Kehittämistyön vaiheistus ja prosessin kuvaus	22
5.2 Tutkimus- ja kehittämismenetelmät	26
6 TAIDETYÖPAJAT	33
6.1 Ensimmäinen työpaja teemana tutustuminen	34
6.2 Toinen työpaja teemana minuus	36
6.3 Kolmas työpaja teemana luottamus	38
7 YHTEENVETO JA POHDINTA	42
7.1 Eettinen pohdinta	42
7.2 Kehittämishankkeen arviointi	43
7.3 Ammatillinen arviointi	45
LÄHTEET	47

LIITTEET

Liite 1. Alkukysely.

Liite 2. Loppukysely.

Liite 3. Havainnointiohje.

Liite 4. Tiivistelmä opinnäytetyöstä Turun ammatti-instituutille.

KUVAT

Kuva 1. Projektiryhmämme vasemmalta oikealle: Jeannette Rönkkö, Karoliina Korhonen, Johanna Parkkinen, Iina Lempiäinen ja Sofia Öster MOMU-projektin loppuseminaarissa (© Anne Syvälahti 2017).	25
Kuva 2. Taidetyöpajojen kantava teema ja alateemat (© Karoliina Korhonen 2017).	33
Kuva 3. Tarina omasta nimestä -menetelmä (© Karoliina Korhonen 2017).	37
Kuva 4. Tulevaisuuden puu -menetelmä (© Karoliina Korhonen 2017).	40

KUVIOT

Kuvio 1. Prosessin vaiheiden limittäinen eteneminen.	23
--	----

1 JOHDANTO

Taiteen merkitys yhteiskunnallisessa hyvinvoinnissa on lisääntynyt ja yhä lisääntymässä. Hyvinvoinnin edistämiseksi käytetyillä taidelähtöisillä menetelmillä pyritään lisäämään ja tukemaan itseymmärrystä ja toisten kohtaamista sekä yksilön vaikutusmahdollisuuksia. (Honkasalo & Salmi 2012, 243-244.) Vaikka taiteen vaikutuksista hyvinvointiin on paljon tutkimustietoa, jatkotutkimusta tarvitaan erityisesti eettisesti ja sosiaalisesti kestävä taidetoiminnan kehittämiseksi (Laitinen 2017, 6).

Taiteen hyvinvointivaikutukset ovat ajankohtainen aihe sosiaali- sekä taidealoilla ja niitä käsitellään monissa eri hankkeissa sekä projekteissa, esimerkiksi Turun ammattikorkeakoulun Taikusydän- ja MOMU-hankkeissa. Taiteen edistämiskeskus myönsi valtionavustuksen Turun ammattikorkeakoululle taiteen hyvinvointivaikutusten yhteyspisteenä toimimiseen vuonna 2015 ja niin syntyi Taikusydän. Taikusydän on yhteistyöverkosto taiteen ja hyvinvoinnin yhteyksien kehittämiseksi ja viestinnälle. (Taikusydän 2017.) MOMU on lyhenne englanninkielisistä sanoista Moving towards Multiprofessional Work. MOMUn yhtenä päätavoitteena on määritellä edellytykset ja selvittää jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä taide- ja sosiaalialojen väliselle moniammatilliselle yhteistyölle. (Turun AMK 2016.)

Lähihoitajaopintojen taidelähtöisestä opetuksesta löytyy melko niukasti lähdekirjallisuutta. Taidelähtöisen osaamisen tarve tunnustetaan ja tunnustetaan, mutta sitä on kehitetty vain vähän. Siksi aiheeni on yhteiskunnallisesti ajankohtainen ja tärkeä. Taiteen vaikutuksista hyvinvointiin on runsaasti tutkimustietoa, minkä takia mielestäni sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten - kuten lähihoitajien - taidelähtöinen osaaminen nousee tärkeään rooliin yksilön ja yhteisöjen hyvinvoinnin näkökulmasta. Eivätkö juuri tämän alan ammattilaiset ole avainasemassa ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi?

Kehittämishankkeen tavoitteena oli kehittää lähihoitajaopintoihin sisältyvää taidelähtöistä opetusta ja siten lisätä tulevien lähihoitajien taidelähtöistä osaamista hoitotyössä. Toimeksiantaja on Turun ammattikorkeakoulun MOMU-hanke ja tarve kehittämishankkeelle nousi Turun ammatti-instituutilta. Tässä raportissa esittelen ensin kehittämishankkeen lähtökohdat, seuraavaksi käsittelem muun muassa taidelähtöisiä menetelmiä sosiaali- ja terveysalalla sekä tarkemmin lähihoitajan työssä. Lopuksi esittelen opinnäytetyöprosessin ja tuotoksen eli toteutuneet taidetyöpajat sekä kehittämishankkeen tulokset ja arvioinnin.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

2.1 Kehittämishankkeen aihe, tarve ja tavoite

Kehittämistoiminta muodostuu muun muassa siitä, mikä on kehitettävä kohde, mitkä ovat kohteen perustelut ja rajaukset ja mikä on kehittämisen tavoite (Salonen ym. 2017, 29.) Kehittämishankkeeni keskeinen tarkoitus ja tavoite oli kehittää Turun ammatti-instituutin lähihoitajakoulutukseen sisältyvää taidelähtöistä opetusta ja siten lisätä tulevien lähihoitajien taidelähtöistä osaamista hoitotyössä. Kehitettävä kohde oli Turun ammatti-instituutin lähihoitajaopiskelijoiden vapaavalintaiseen ennaltaehkäisevän mielen terveys- ja päihdetyökurssiin sisältyvä taidelähtöinen opetus. Toteutin kehittämishankkeeni Turun ammattikorkeakoulun MOMU-hankkeen (Moving towards Multiprofessional Work) alaisena.

Kehittämishankkeen toiminnallinen osuus eli tuotos oli yhteistyössä projektiryhmäni kanssa järjestämämme taidetyöpajat, jotka toteutettiin MOMU-projektissa Turun ammatti-instituutin lähihoitajaopiskelijoiden lähiopetuksessa keväällä 2017. Työpajoissa ohjasimme erilaisia taidelähtöisiä menetelmiä lähihoitajaopiskelijoille, jotta he saisivat niistä omakohtaisen kokemuksen ja siten heidän oma taidelähtöinen osaamisensa karttuisi.

MOMU-hanke pyrkii toiminnallaan ”taiteen ja sosiaalialan nykyisten ja tulevien ammattilaisten välisen yhteistyön ja uudenlaisen ymmärryksen lisäämiseen”. MOMUn yhtenä päätavoitteena on määritellä edellytykset ja selvittää jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä taide- ja sosiaalialojen väliselle moniammatilliselle yhteistyölle. (Turun AMK 2016.) MOMU-hankkeen edeltäjä on MIMO-projekti, jonka tavoitteena oli taidelähtöisten menetelmien soveltaminen nuorten kanssa tehtävässä työssä (MIMO-projekti 2010-2013).

Kehittämishankkeen tarve nousi Turun ammatti-instituutilta. Taide- ja kulttuurisisältöä lähihoitajaopinnoissa on edellisen opetussuunnitelman myötä lisätty. Toimintaa on perusopinnoissa ensimmäisestä lukuvuodesta alkaen, muun muassa opintojen alussa ryhmäytymiseen liittyen ja jatkossa esimerkiksi kuntoutumisen tukemisen yhteydessä. Opetussuunnitelma on uudistumassa jälleen 2018, ja taidelähtöisen opetuksen tulevai-

suuden suunnasta lähihoitajaopinnoissa ei ole varmaa tietoa. (Taina Halsvaha, 25.1.2017.)

2.2 Kehittämishankkeen toteutus ja toimintaympäristö

Kehittämishankkeen toiminnallinen osuus toteutui Turun ammatti-instituutissa viimeistä opiskeluvuotta käyvien lähihoitajaopiskelijoiden kanssa. Toteuttamamme taidetyöpajat olivat osa lähihoitajaopintojen vapaavalintaista ennaltaehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön opintojaksoa. Yhtenä jakson tavoitteena oli, että opiskelija perehtyy erilaisiin luovan toiminnan menetelmiin ja on tietoinen niiden hoidollisesta merkityksestä. (Taina Halsvaha, 25.1.2017.)

Kehittämishankkeen taidetyöpajat toteutettiin MOMU-projektissa keväällä 2017. MOMU-projektin tarkoitus oli kehittää sosiaali- ja taidealojen moniammatillista yhteistyötä ja siihen osallistui Turun ammattikorkeakoulun ensimmäisen ja kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita sekä ensimmäisen vuoden teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijoita. MOMU-projektissa näistä opiskelijoista koostuvat ryhmät järjestivät taidetyöpajoja erilaisissa nuorten konteksteissa. Tässä kehittämishankkeessa esiteltyjä lähihoitajaopiskelijoille järjestettyjä taidetyöpajoja oli suunnittelemassa ja toteuttamassa itseni lisäksi ensimmäisen vuoden teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijat Jeannette Rönkkö ja Johanna Parkkinen sekä ensimmäisen vuoden sosionomiopiskelijat Iina Lempiäinen ja Sofia Öster. Raportin kuudennessa luvussa esittelen oman projektiryhmäni suunnittelemat ja järjestämät taidetyöpajat, joita järjestettiin yhteensä kolme.

Opinnäytetyöni oli toiminnallinen kehittämishanke. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.). Oma kehittämishankkeeni oli toiminnan järjestämistä ja kehittämistä. Tuotosta eli taidetyöpajoja voidaan hyödyntää jatkossa lähihoitajaopiskelijoiden taidelähtöisessä opetuksessa tai vapaammin muussa nuorten kanssa tehtävässä taidelähtöisessä toiminnassa. Kehittämishankkeeni oli tutkimusavusteinen. Käytin kehittämismenetelmien lisäksi tutkimusmenetelmänä kyselyä, kun keräsin tietoa ennen taidetyöpajoja ja niiden jälkeen.

3 TAIDELÄHTÖISET MENETELMÄT

3.1 Taidelähtöiset menetelmät käsitteenä

Taidelähtöisestä työskentelystä on olemassa lukuisia erilaisia käsitteitä. Käytettyjä käsitteitä ovat muun muassa taidelähtöinen työskentely, taidelähtöiset menetelmät, toiminnalliset menetelmät, taiteen soveltava käyttö, yhteisötaide ja osallistava taide. Tässä kehittämishankkeessa ja raportissa käytän käsitteinä pääosin taidelähtöistä työskentelyä ja taidelähtöisiä menetelmiä.

Taidelähtöisessä työskentelyssä taidetta käytetään muihin kuin taiteellisiin päämääriin ja muilla kuin taidealoilla (Sovella taidetta, 2017). Taidelähtöiset menetelmät ovat yleiskäsite toiminnalle, jossa sovelletaan erilaisia taiteen muotoja. Olennaista on, että taidelähtöiseen työskentelyyn osallistuvat henkilöt eivät ole taiteen ammattilaisia. Työskentelyn tavoitteena voi olla esimerkiksi terapeutin toiminta, yhteisöllisyys, kasvatusta tai sosiaalinen vuorovaikutus. Työskentelyn lähtökohdaksi valitaan sellainen aihe, joka on osallistujille ajankohtainen ja merkityksellinen. (TAIKA 2008-2013.)

Toiminnalliset menetelmät perustuvat nimensä mukaisesti toimintaan. Toiminnalliset menetelmät ovat yläkäsite erilaisille toimintaan ja taiteeseen kuten esimerkiksi kuvataiteeseen, musiikkiin, kirjoittamiseen tai liikkeeseen perustuvilla menetelmillä. (Heiskanen & Hiisijärvi 2017.) Termillä taiteen soveltava käyttö viitataan taiteeseen, jota sovelletaan sellaisiin ympäristöihin ja sellaisille ihmisryhmille, joille taide ja sen saavutettavuus eivät ole itsestäänselvyys. Taiteen soveltava käyttö on laaja käsite ja siihen sisältyy monenlaisia termejä kuten osallistava taide ja yhteisötaide. (Hyvinvoinnin välitystoimisto 2015, 22.)

Hyvinvoinnin edistämiseksi käytetyillä taidelähtöisillä menetelmillä pyritään lisäämään ja tukemaan itseymmärrystä ja toisten kohtaamista sekä lisäämään yksilön vaikutusmahdollisuuksia esimerkiksi osallistavan taiteen ja yhteisötaiteen avulla. Osallistavan taiteen ja yhteisötaiteen tavoitteena on lähteä ohjaajan ohjaamana liikkeelle yhteisön tarpeista ja luoda jotain, joka vahvistaa yhteisöllisyyttä. (Honkasalo & Salmi, 244.) Osallistava taide on yleinen termi ja sana "osallistava" voidaan ymmärtää matalana kynnyksenä. Yhteisötaide syntyy vahvasti yhteisön kanssa ja voidaan nähdä tavoitteellisenä toimintana. (Hyvinvoinnin välitystoimisto 2015, 23.)

3.2 Taidelähtöiset menetelmät sosiaali- ja terveysalalla

Taiteen merkitys yhteiskunnallisessa hyvinvoinnissa on lisääntynyt ja yhä lisääntymässä. Taide ymmärretään tieteen rinnalla kulttuuripoliittisena voimavarana ja osana innovaatiota. (Honkasalo & Salmi 2012, 243.) Taiteen avulla voidaan vaikuttaa monella tapaa köyhyyden ja muiden haittatekijöiden torjuntaan sosioekonomisten prosessien kautta (ERS Research and Consultancy, 27). Taide- ja kulttuuritoiminta ovat vähitellen kehittyneet osaksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa nykykansantaiteen ja luovien terapioiden synty. (Hyypä & Liikanen 2005, 114.) Taide- ja kulttuuritoiminta on lisääntynyt terveydenhuollon kentällä terveystieteiden laajentumisen ja hoitotieteen kehittymisen myötä (Liikanen 2010, 27).

Taide tuottaa hyvinvointia, parantaa ja helpottaa vuorovaikutusta sekä ilmaisua. Taide ei kuulu pelkästään teattereihin tai taidekouluihin, vaan sitä voidaan käyttää laajasti myös sosiaalialan asiakasryhmien kanssa. (Kuukasjärvi ym. 2011, 5-6.) Taidelähtöisiä menetelmiä on käytetty esimerkiksi nuoriso- ja vanhustyössä, vankilatyössä, opetuksessa sekä työyhteisöjen hyvinvointiin liittyvissä kehittämishankkeissa (TAIKA 2008-2013). Lisäksi niitä voidaan käyttää esimerkiksi perhetyössä, lastensuojelulaitoksissa, kouluissa, perhekuntoutuksessa ja erilaisten ryhmien parissa työskennellessä (Mäkinen ym. 2009, 158).

Toiminnalliset menetelmät tuovat tavanomaiseen vuorovaikutukseen perustuvan asiakkaan kohtaamisen rinnalle erilaisia keinoja yhteyden luomiseksi. Toiminnalliset menetelmät auttavat asiakkaita tekemään heidän tunteensa, asenteensa ja arvonsa näkyviksi sekä mahdollistavat niiden tarkastelun. (Mäkinen ym. 2009, 157-158). Tutkimusten mukaan taiteellisiin menetelmiin osallistuminen nuorella iällä on yhteydessä positiiviseen sosiaaliseen ja emotionaaliseen käyttäytymiseen (OJJDP 2016, 1).

Taide- ja kulttuuritoiminta toimii sosiaali- ja terveydenhuollossa ennaltaehkäisevän politiikan tavoin. Taiteen avuin estetään syrjäytymistä ja tulkitaan erilaisuutta. Taide avartaa terveyskentän perinteisiä tapoja ajatella ja toimia. Tieteenalakohtaiset ja osaamisen rajat on ylitettävä, kun kohteena olevat ilmiöt eivät tule ymmärrettäviksi perinteisten lähestymistapojen avulla. (Hyypä & Liikanen 2005, 127.)

Taiteen menetelmiä sosiaali- ja terveysalalla on tarkasteltu useissa eri tutkimuksissa. Tutkimusten mukaan taide nähdään sosiaalisen huolenpidon välineenä, tukitoimien täydentäjänä sekä myös keinona tarkastella niitä uudella tavalla. (Artsequal 2016.) Tai-

detta voidaan yhdistää sosiaali- ja terveysaloilla ennaltaehkäisevään työhön, hoitotyöhön ja kuntoutukseen. Taide toimii myös siltana työntekijän ja asiakkaan välillä, kun kommunikaation vaikeudet hankaloittavat suoraa viestintää. (Liikanen 2010, 27.) Konkreettisesti taiteen monet eri tavat ja näkemykset hoitotyössä voivat näkyä esimerkiksi taidenäyttelynä sairaalassa, sairaalaklovnin hahmona, vanhusten askartelupiirinä ja kehitysvammaisten taideleirinä (Hyyppä & Liikanen 2005, 145).

Perinteinen sosiaalityö tarvitsee rinnalleen luovia ja yhteisöllisiä toimintamalleja, joilla esimerkiksi yksinäiset ja syrjäytymisvaarassa olevat ihmiset voitaisiin tavoittaa paremmin. Jotta yhteistyö taiteen viemiseksi sosiaali- ja terveysalalle onnistuisi ja kehittyisi, tulisi ottaa huomioon ainakin seuraavia edellytyksiä. Ensimmäiseksi asiakkaan omaa kulttuuri- ja taideharrastusta tulisi tukea, kun hän siirtyy sosiaali- ja terveysalan palvelujen piiriin. Esimerkiksi hoitoyksiköissä viihtyisän ja elämyksiin mahdollistavan elinympäristön luominen yhdessä asiakkaiden kanssa on hyvin oleellista. Toinen edellytys on, että kulttuurin ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten asenteet toisiaan kohtaan ovat tasa-arvoiset. Toisen ammattitaidon kunnioittaminen on peruslähtökohta. Kolmantena edellytyksenä on, että hoitolaitosten jäykäkö päiväjärjestys joustaisi ja antaisi yhä enemmän tilaa luovuudelle ja kokeiluille. Kulttuuritoiminnan tuominen keskelle laitostuneita toimenpiteitä ja rutiineja voidaan kokea uhaksi arjen sujuvuudelle. Siksi hoitolaitoksiin tarvitaan kiireettömyyttä ja vapautta sekä tilaa mielikuville. Neljäs edellytys onkin riittävä henkilökunta sekä mahdollinen erityishenkilökunta suuremmissa yksiköissä. Kulttuuritoiminta saatetaan ymmärtää ylimääräisenä työnä ja työyhteisöissä kokea riittämättömyyttä, minkä takia resurssien uudelleen kohdentaminen voisi olla tarpeen. (Hyyppä & Liikanen 2005, 178-179.)

Taidetta on sovellettu sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä Suomessa 1990-luvulta lähtien. Taidelähtöisten menetelmien tulemistä osaksi hyvinvointialojen toimintaa on edistetty erilaisilla hankkeilla ja projekteilla. Taidelähtöisten menetelmien vaikutuksista on saatu hyviä tuloksia erilaisilla hanke- ja projektikokeiluilla. (TAIKA 2008-2013, THL 2017.)

Terveyttä kulttuurista -verkosto sai alkunsa vuonna 1992 käynnistetystä Arts in Hospital toiminnasta. Verkoston tehtävänä on kerätä tietoa taiteen ja kulttuurin vaikuttavuudesta hyvinvoinnin edistämisessä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Terveyttä kulttuurista -työn tavoitteena on lisätä ihmisten elämys- ja kokemusmaailmaa sekä ympäristön viihtyvyyttä tasa-arvoisesti myös sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen piirissä olevil-

le, lisätä ihmisten sosiaalista ja yhteisöllistä hyvinvointia ja tähdätä parempaan terveyteen (Hyypä & Liikanen 2005 114-115).

MOMU-projektissa yhdistellään taiteen ja sosiaalialan asiantuntijoiden vahvuuksia tehokkaan yhdessä työskentelyn aikaansaamiseksi. MOMU-projekti nojaa tutkimuksiin, joissa on todettu positiivisia vaikutuksia taidelähtöisestä työskentelystä nuorten kanssa ja moniammatillisen lähestymistavan vaikuttavuudesta sosiaali- ja terveysalalla. Tutkimusten mukaan moniammatillinen yhteistyö on avainasemassa modernissa sosiaali- ja terveydenhuollossa, taide ja kulttuuri maksimoivat sosiaalista hyvinvointia ja kansan tuottavuutta ja taidelähtöiset menetelmät sekä moniammatillinen yhteistyö ovat hyödyksi nuorten kasvun, hyvinvoinnin ja osallisuuden kannalta. (Boehm ym. 2016.)

Moniammatillinen työmuoto on yleistynyt sosiaali- ja terveysalalla. Moniammatillinen työskentelymalli vastaa osaltaan sosiaalialan yhteiskunnallisten muutosten auheuttamiin kehittämispaineisiin. (Forssén ym. 2009, 3.) Moniammatillisuudella ja monialaisuudella viitataan ”koulutusalojen ylittämiseen ja erilaisten osaamisten nivoutumiseen yhteisen päämäärän saavuttamiseksi” (Katisko ym. 2014, 10). Joustavaa yhdessä työskentelyä kutsutaan moniammatillisuudeksi. Keskeistä on siis yhteistyö eri ammattikuntien kesken. Jokainen moniammatillisen tiimin asiantuntijajäsen jakaa tietonsa, taitonsa ja kokemuksensa, jotta asiakkaiden ongelmat voidaan yhdessä ratkaista yhdistettyjen tietojen ja taitojen avulla. Asiakkaan tarpeiden näkökulmasta jokaisen asiantuntijan työpanos on yhtä tärkeä. Moniammatillisuuden tarkoitus on tehostaa ja parantaa palvelujen laatua. Työtavan toimivuuden kannalta on tärkeää, että eri asiantuntijat oppivat tuntemaan toistensa osaamisen. (Lammi-Taskula 2011, 153.) Moniammatillisuudessa on kyse siitä, että samaa asiaa tarkastellaan eri suunnista. Kun lyöttäydytään yhdessä yhteisen asian äärelle ja tunnustellaan uusia mahdollisuuksia noviiseina, voi syntyä aivan odottamatonta tietoa ja taitoa. (Mönkkönen & Roos 2010, 70-71.)

Opetusministeriön Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia -ehdotuksessa toimintaohjelmaksi 2010-2014 ehdotetaan, että taiteen hyvinvointivaikutusten näkökulmaa vahvistetaan kaikilla koulutusasteilla. Ehdotuksessa mainitaan, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen taiteen keinoin huomioitaisiin ammatillisten perustutkintojen sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnon perusteiden toimeenpanossa ja kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalojen taidelähtöisiä opintoja lisättäisiin ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opetustarjontaan. (Opetushallitus 2010, 20.)

Sosiaali- ja terveysalan koulutuksiin sisältyy taide- ja ilmaisutaidon aineita, useimmiten vapaavalintaisina mahdollisuuksina (Liikanen 2010, 27). Ammatillisen koulutuksen nykyisten tutkintovaatimusten mukaan taide- ja kulttuuriosaaminen (1 ov) on pakollinen tutkinnon osa. Sosiaalialan ammattikorkeakouluopinnoissa taiteen ja kulttuurin rooli on huomioitu koulutuksen sisällöllisessä kehittämisessä. Taiteen menetelmiä on sisällytetty opintojaksoihin ja -kokonaisuuksiin, esimerkiksi asiakastyöhön perehtymiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 41-42.) Taidelähtöisen työskentelyn opiskelun hyöty ei näy pelkästään asiakkaiden hyvinvointina, vaan myös työntekijöiden ammattitaidossa. Eräässä tutkimuksessa on todettu esimerkiksi, että taide osana lääketieteen opintoja voi parantaa muun muassa opiskelijan vuorovaikutus- ja reflektiotaitoja, empatiaa, kriittistä ajattelua sekä johtamistaitoa. (Artsequal 2016.)

3.3 Erilaisia taidelähtöisiä menetelmiä

Taidelähtöisessä työskentelyssä voidaan käyttää draamaa, kehollisuutta, musiikkia, kuvaa ja kirjoittamista. Seuraavaksi kuvailen erilaisia taidelähtöisen työskentelyn keinoja.

Leikki kuuluu oleellisesti ihmisen elämään. Draaman avulla nuorille ja aikuisillekin voidaan antaa ”toinen mahdollisuus” leikkiä, kuitenkin vakavasti draaman avulla. Draamatyöskentely sisältää voimaantumisen ajatuksen: asiakkaalla on usko mahdollisuuteen lähestyä omia ongelmiaan. Voimaantumisen tunne syntyy, kun ihminen omien kokemustensa pohjalta oivaltaa ja ymmärtää asioita ja asiayhteyksiä sekä tuntee onnistumisen ja hyväksytyksi tuleminen tunteita. Draamatyöskentely voi lisätä ihmisen itseluottamusta, emotionaalisia taitoja ja luovuutta. Draamatyöskentelyssä tuotos on vertauskuvallinen suhteessa käsiteltyyn todelliseen ongelmaan, ja kokemus etäännytetään sijaiskokemukseksi. Draaman tekniikoina voidaan käyttää esimerkiksi still-kuvia, pantomiimia ja improvisaatiota. (Vilén ym. 2008, 339-343; University of Turku 2005, 12.)

Kehollisuutta ja liikettä voidaan käyttää ihmisen sosioemotionaalisen elämän tukena ja vuorovaikutuksen välineenä. Fyysistä viestintää voidaan hyödyntää eri tavoin ihmisten tukemisessa. Keho ja sen hyvinvointi vaikuttavat ihmisen minäkuvaan ja mielialaan. Kehollisuutta voidaan hyödyntää esimerkiksi liikunta- ja tanssiterapeuttisissa tuokioissa. Saarenkylän (2001) mukaan (kts. Vilén ym. 2008, 330) sosiaali- ja terveysalalla opiskelevien ja työskentelevien tulisi nähdä kehon merkitys ihmiselle, jotta he voisivat tukea asiakasta kokonaisvaltaisesti. (Vilén ym. 2008, 329-336.)

Musiikin on todettu helpottavan fyysisiä ja psyykkisiä kipuja ja sen avulla voidaan löytää jopa ratkaisuja ihmissuhdeongelmiin. Koska lähes kaikilla nuorilla on elämässään vaihe, jolloin musiikin merkitys korostuu, on musiikki hyvä keino esimerkiksi nuorten kanssa työskennellessä. Musiikilla voidaan uhmata rajoja ja korostaa omaa identiteettiä. Musiikin avulla voidaan käsitellä esimerkiksi symbolisia pelkoja, rakastumista ja seksuaalisuutta. (Vilén ym. 2008, 293-295.)

Taidelähtöisessä työskentelyssä voidaan käyttää valokuvaa, piirtämistä tai maalaamista. Kuvataidetuokiassa tavoitteeksi voidaan asettaa tunteiden ja odotusten pukeminen konkreettisemmiksi. Teemana voi olla omat vahvuudet, tulevaisuuden odotukset tai suru. Kuvataidetuokioihin osallistuminen ei vaadi taiteellista osaamista, mikä on tärkeää mainita asiakkaille. (Vilén ym. 2008, 302-303.)

Kirjallisuusterapiassa oleellista on vuorovaikutuksellinen keskustelu ja sen tavoitteena on itseilmaisun ja itsetuntemuksen lisääminen. Joskus omia ongelmia voi olla helpompi lähestyä kirjoitetun tekstin välityksellä. Kirjallisuusterapiassa voidaan lukea, kirjoittaa ja kertoa tarinoita. Välineinä voivat toimia kirjat, runot, elokuvat, videot ja valokuvat. (Mäki & Linnainmaa 2008, 11-13.)

3.4 Taiteen vaikuttavuudesta

Taiteen vaikutusta ihmisen ja yhteisöjen hyvinvointiin on tutkittu useilla eri tieteenaloilla ja erilaisista näkökulmista. Taiteen vaikutuksia on tutkittu esimerkiksi suhteessa fyysiseen ja koettuun terveyteen, subjektiiviseen hyvinvointiin, mielenterveyteen ja ympäristöön. Tutkimusten taustalla vaikuttavat usein erilaiset käsitykset terveydestä ja hyvinvoinnista ja miten taiteella voidaan niihin vaikuttaa. Kyseessä on niin moninainen ilmiö, että yhtä yhteistä näkemystä taiteen hyvinvointivaikutuksista on mahdotonta löytää. (Laitinen 2017, 6-16.) Taiteen vaikuttavuuden tutkimustulosten tarkastelu tässä raportissa on mielestäni perusteltua siksi, että sosiaali- ja terveysalojen taidelähtöisen opetuksen kehittäminen nähtäisiin tärkeässä roolissa koko yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämisen kannalta.

Taiteella voidaan nähdä olevan ainakin neljä välineellistä vaikutusta ihmisen hyvinvoinnin kannalta. Ensimmäisenä on taide elämyksenä, merkityksinä ja taidenautintona, osana ihmisen tarpeita. Toisena on taiteen yhteys hyvään terveyteen, parempaan työkykyyn ja kokemukseen hyvästä elämästä. Kolmantena on taiteen harrastamisen myö-

tä syntyneet yhteisöllisyys ja verkostot ja neljäntenä on taiteen vaikutukset ympäristön viihtyvyyteen. (Hyyppä & Liikanen 2005, 113.)

Taiteelliseen toimintaan osallistumisella on todettu olevan positiivisia vaikutuksia ihmisen itseluottamukseen ja itsensä hyväksymiseen. Esimerkiksi kuorolaululla tai muulla ryhmämuotoisella musiikkitoiminnalla on todettu olevan vaikutuksia positiiviseen mielialaan ja itsevarmuuteen sekä tarjoavan osallistujille merkityksellisyyden ja arvokkuuden kokemuksia ja tunteita. (Laitinen 2017, 30.)

Taide laajentaa käsitystä itsestämme. Persoonallisuus syvenee taiteellisen kokemuksen vaikutuksesta. Taide lähentää ihmistä todellisuuteen, mutta myös irrottaa itsestä ja arjesta. Taiteen kokeminen edistää ymmärrystä ihmismielen eri puolista ja niiden muodostomasta kokonaisuudesta. (Venkula 2011, 43-44.) Taide on tapa kuvata maailmaa työstämällä taiteen eri lajeista tehtyjä havaintoja. Taide peilaa, tulkitsee ja muuttaa todellisuuden hahmottamista ja tuntemisen sekä kokemuksen tapoja. Taide pistää aistit, tunteet ja mielen liikkeeseen aivan ainutlaatuisella tavalla, minkä takia taide on merkityksellinen tapa työstää edellä mainittuja asioita. (Bardy ym. 2007, 21.)

Tutkimuksissa taide on liitetty osallisuuteen, syrjäytymisen vähentämiseen ja yhteisöjen vahvistamiseen. Osallistava ja yhteisöllinen taidelähtöinen toiminta voi lisätä sosiaalista vuorovaikutusta, sosiaalista tukea ja luottamusta sekä tarjota osallistujille kokemuksia nähdyn, kuullun ja arvostetun tulemisesta. Taiteen on todettu tukevan kulttuurien ja sukupolvien välistä ymmärrystä ja erilaisuuden arvostamista sekä empatiaa. Esimerkiksi eräässä australialaisessa tutkimuksessa todettiin taiteellisen toiminnan parantavan osallistujien ymmärrystä omista ja muiden uskomuksista, arvoista, tavoista, tottumuksista ja kielestä. (Laitinen 2017, 32.)

Omien kokemusten, arvojen ja tunteiden käsitteleminen taiteen keinoin on voimakas ja usein kognitiivista tiedostamista turvallisempi tapa kohdata erilaisuutta, toiseutta, omia asenteita ja tietämättömyyttä (Sava & Vesanen-Laukkanen 2004, 43). Kun ihmisessä vahvistuu kyky tulkita ja ymmärtää erilaisuutta taiteen keinoin, kehittyy samalla suvaitsevaisuus ja erilaisuuden kunnioittaminen (Venkula 2011, 56). Taiteen kautta itselle kerrotut ja toiselle jaetut oman elämän tarinat luovat perustan ymmärtää erilaisuutta ja toiseutta. Ne auttavat selkiyttämään omaa identiteettiä ja kuulumista tiettyyn kulttuuriin sekä voivat auttaa löytämään uudelleen kadotetun tai unohdetun identiteetin. (Kuukasjärvi ym. 2011, 55.)

Taiteen vaikutusta on tarkasteltu muun muassa elinympäristön, asuinmympäristön ja hoitoympäristön kehittämisessä. Taidelähtöisen toiminnan on havaittu voivan tukea asuinympäristöjen monimuotoisuutta sekä lisätä ja edistää asuinalueiden viihtyvyyttä ja turvallisuutta. Hoitoympäristön on esitetty vaikuttavan positiivisesti esimerkiksi hoidon laatuun ja potilasviihtyvyyteen. Visuaalisen taiteen ja musiikin on todettu parantavan terveydenhoitolaitosten viihtyvyyttä sekä kohentavan terveydenhoidon asiakkaiden, omaisten ja henkilökunnan välistä kommunikointia. (Laitinen 2017, 29-36.)

4 TAIDELÄHTÖISYYS LÄHIHOITAJAN TYÖSSÄ

4.1 Lähihoitajaopiskelijat asiakasryhmänä

Sosiaali- ja terveysalan koulutusta uudistettiin 1990-luvulla ja lähihoitajakoulutus vaki-naistettiin opetusministeriön päätöksellä vuonna 1995. Tutkinnon virallinen nimi on so-siaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja. (SuPer 2008, 11-26.) Lähihoitajakoulu-tus on ammatillinen perustutkinto, jonka voi suorittaa ammatti-instituutissa. Opinnot rakentuvat lähiopetuksesta, työssäoppimisesta ja itsenäisestä opiskelusta. Tutkinto on 180 osaamispisteen laajuinen ja siitä vähintään 30 pistettä suoritetaan työssäoppi-misessä. Opiskelijoiden saavuttamat taidot varmistetaan ammattiosaamisen näytöissä, jotka ovat koulun ja työelämän yhdessä suunnittelemlia, toteuttamia ja arvioimia työti-lanteita. (Turun ammatti-instituutti 2017.)

Lähihoitajan tutkinto on laaja-alainen. Se tarkoittaa opiskelijan kannalta paljon vaihto-ehdoisia mahdollisuuksia sijoittua tulevassa työelämässä ja työntekijän kannalta kykyä toimia muuttuvissa tilanteissa ja ympäristöissä. Valmistuttuaan perustutkinnon suoritta-nut voi tehdä sekä sosiaali- että terveydenhuollon töitä. Laaja-alaisuus mahdollistaa työntekijöiden työtehtävien vaihtamisen toimialan sisällä. Lähihoitaja voi esimerkiksi vaihtaa työpaikkaa joustavasti sosiaalialalta kodin- tai lastenhoitajan työtehtävistä ter-veydenhuoltoalalle perus- tai lähihoitajaksi. (SuPer 2008, 18.)

Lähihoitajien opintoihin kuuluu sekä viestintä- ja vuorovaikutus- että matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen sekä yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava sosiaali-nen ja kulttuurinen osaaminen. Sosiaaliseen ja kulttuuriseen osaamiseen sisältyy kult-tuurien tuntemusta, taidetta, etiikkaa, psykologiaa ja ympäristöosaamista. Näiden opin-tojen lisäksi lähihoitajaopintoihin kuuluu koulukohtaisia vapaasti valittavia opintoja. Esimerkiksi Turun ammatti-instituutissa vapaasti valittavia aihealueita ovat sairaanhoito ja huolenpito, ensihoito, kuntoutus, lasten ja nuorten hoito ja kasvatust, mielenterveys- ja päihdetyö sekä suun terveydenhoito. (Turun ammatti-instituutti 2017.)

Järjestämiini taidetyöpajoihin osallistuneet lähihoitajaopiskelijat kävivät keväällä 2017 valinnaista tutkinnon osaa, noin kahden kuukauden pituista ”ennaltaehkäisevä mielen-terveys- ja päihdetyö” -kokonaisuutta. Tämän jakson yksi osio oli ”luovat toiminnot”, johon taidetyöpajat sisältyvät. Taidetyöpajoihin osallistuvilla opiskelijoilla oli suurimmal-la osalla kaksi vuotta lähihoitajaopintoja takana. (Taina Halsvaha, 25.1.2017.)

Jakson luoviin toimintoihin kuului draamatyöskentely, kuvataide terapiana, musiikki vuorovaikutuksellisen tukemisen välineenä, kirjoittaminen: runot, tarinat, Self story -työskentely, kädentaidot: savi/huovutus, hoitajan kokemukset taidepainotteisesta toiminnasta potilastyössä, viestintä- ja mediaosaaminen, sosiaalisen median käyttö asiakastyössä ja suullisen esittämisen taidot. Luovien toimintojen sisältö on eri vuosina vaihdellut, mutta tarkoituksena on, että opiskelijat pääsevät itse tekemään sekä saavat ideoita ohjaustilanteisiin. (Taina Halsvaha, 25.1.2017.)

Taidetyöpajoihin osallistuneet lähihoitajaopiskelijat olivat kaikki nuoria. Nuorten kanssa työskenneltäessä tärkeässä asemassa ovat luottamus ja pitkäjänteisyys (Kananoja ym. 2011, 208). Onnistunut työskentely nuorten kanssa sisältää nuorten itsereflektion tukemista ja dialogin mahdollistamista, asettumista nuoren puolelle, tilan antamista nuoren epävarmuudelle sekä turvallisen toimintaympäristön ja osallistumisen vapaaehtoisuuden. Lisäksi ohjaajalla täytyy olla sekä ryhmänohjaamis- että itsereflektiotaitoja ja osaamista tunnistaa yhteiskunnallisia arvoja ja asenteita. Nuoret ovat toisaalta herkkiä ja mukautuvia, mutta samaan aikaan myös äkkipikaisia kriitikoita. (MIMO 2013, 11-12.)

Nuorten kasvua ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymistä voidaan tukea kriittistä ajattelua edistävällä toiminnalla ja ohjaamalla nuoria itsereflektioon. Ryhmätoiminta ja sosiaalisten taitojen kehittäminen ovat keskiössä nuoren kasvun tukemisessa. Taidelähtöiset menetelmät tukevat nuorten elämänhallintaa ja auttavat nuoria löytämään omia kiinnostuksenkohteita ja vahvuusalueita. Taidelähtöinen toiminta ohjaa nuorta miettimään, mitä hän haluaa tehdä elämässään ja millainen on hänen arvomaailmansa. (MIMO 2013, 11-19.)

Olen itse oppinut käyttämään taidelähtöisiä menetelmiä sosionomikoulutuksen aikana kokeilemalla niitä ensin itse. Siksi kehittämishankkeeni taidetyöpajoissa lähihoitajaopiskelijat pääsivät myös kokeilemaan itse taidelähtöisiä menetelmiä oppiakseen käyttämään niitä työssään. Oppiminen on jatkuvaa tiedon syventämistä, ymmärtämistä ja oman tietämyksen rakentamista. Kokemuksellisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on kokemusten muuttumista. Kokemuksellinen oppiminen on humanistiseen psykologiaan pohjautuva oppisuuntaus. Siinä oppiminen perustuu kokemukseen ja itsereflektioon, eli kykyyn arvioida omia kokemuksia ja oppimista uuden oppimisen pohjaksi. Kokemuksellinen oppiminen on oppijaa monipuolisesti koskettava ja aktivoiva toiminnallinen prosessi, jossa käytetään eri aistikanavia, tunteita, elämyksiä, mielikuvia. Keskeistä on oppijan itsetuntemuksen lisääntyminen, tietoisuus omasta oppimisesta ja ”oppimaan oppiminen”. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2017.)

4.2 Lähihoitajan työ ja taide lähihoitajan työssä

Lähihoitajan perustehtävä on asiakkaan tai potilaan päivittäisten toimintojen tukeminen elämän eri vaiheissa, samalla edistäen terveyttä ja hyvinvointia suunnitelmallisesti. Lähihoitajalla tulee olla vankka ja laaja osaaminen tukea asiakkaita henkisisissä, sosiaalisissa, psyykkisissä ja fyysisissä perustarpeissa. Lähihoitajalta edellytetään myös kulttuurista osaamista. Lähihoitaja tekee sosiaalisesti, kulttuurisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävästä kehitystä edistävää hoito- ja huolenpitotyötä. (Opetushallitus 2011, 5, 71-79.) Lähihoitajan työssä johtajuutuksena on potilasturvallisuuden varmistaminen. Lähihoitajien ammatin harjoittamista ohjaa laki ja asetus terveydenhuollon ammattihenkilöstä sekä laki ja asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (SuPer 2008, 105).

Lähihoitajat voivat työskennellä hyvin erilaisten asiakasryhmien parissa. Lähihoitaja voi työskennellä lasten kanssa, mielenterveys- ja päihdekuntoutuksessa, vanhustyössä, vammaistyössä, sairaaloissa ja terveyskeskuksissa. Lisäksi lähihoitaja voi työskennellä esimerkiksi avohoidossa, laitoksissa, palvelukeskuksissa, jalkojenhoitajana, hammaslääkärien vastaanotolla ja yrittäjänä. Lähihoitajan työtehtäviin kuuluu hoidon ja huolenpidon lisäksi asiakaspalvelu, toimistotehtävät ja muut työtehtävät. (Pursiainen 2015, 10-19.) Lähihoitajan erikoistuneemman osaamisen tarve määräytyy asiakkaan tarpeiden mukaan eri toimintaympäristöissä (Opetushallitus 2011, 53).

Hyvinvointialan töissä painotetaan toiminnallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä elämyksellisyyttä. Kun luovuus ja kulttuuri otetaan huomioon kasvatus-, hoito- sekä huolenpito- ja kuntoutustyöhön, voidaan tällöin puhua kokonaisvaltaisesta hoitotyöstä. (Forss & Vatulala-Pimiä 2010, 275.) Lähihoitajan työ voi olla hyvin kiireistä ja rutiininomaista. Taidelähtöiset menetelmät kliinisissä tilanteissa ovat keinoja tarjota hoitajalle syventävää ymmärrystä taiteiden käyttöön ja uudenlaiseen vuorovaikutukseen hoitajan ja hoidettavan välillä. Monet tutkimukset osoittavat, että taiteellinen toiminta edistää potilaan hyvinvointia. Taiteella on sekä hoitava että kuntouttava merkitys hoitotyössä. (Ukkola 2001, 7-45.)

Taide vaikuttaa positiivisesti potilaiden fyysiseen, henkiseen ja emotionaaliseen parantumiseen esimerkiksi lievittämällä ahdistuneisuutta ja vähentämällä kivuntunnetta. Taide voi tarjota potilaalle terapeutin ja parantavan menetelmän muun muassa laskea stressiä ja yksinäisyyden tunnetta antamalla mahdollisuuden itseilmaisuun. Taiteelli-

seen toimintaan osallistuminen voi auttaa myös kivun ja hoitojen sivuvaikutusten sietämistä. (State of the Field Report 2009, 2.)

Tutkimusten mukaan taiteella on vaikutusta muun muassa hoitotuloksen paranemisessa, fyysisten ja psyykkisten oireiden vähenemisessä, potilaiden kipu- ja unilääkityksen sekä rauhoittavien lääkkeiden tarpeen ja käytön vähenemisessä ja sairaalassa oloajan lyhenemisessä. Tutkimuksissa on todettu, että taiteella voi olla positiivisia vaikutuksia sairauden ja kivun kokemiseen, niihin suhtautumiseen ja niiden sietämiseen sekä sairauden ja kivun kanssa arjessa selviytymiseen. On myös todettu, että taiteellinen toiminta voi parantaa ikääntyneiden terveyttä ja vaikuttaa positiivisesti elinikään sekä alentaa sydänsairauksista kärsivien verenpainetta. (State of the Field Report 2009, 2; Jansson 2014, 8; Laitinen 2017, 27-28.)

4.3 Taide ennaltaehkäisevässä mielenterveys- ja päihdetyössä

Mielenterveys on erottamaton osa ihmisen hyvinvointia ja muodostaa perustan kyvylle hallita elämää, tulkita ympäristöä ja sopeutua siihen (Partanen 2010, Opetushallituksen 2011, 78 mukaan). Mielenterveystyönä tarkoitetaan ”yksilön psyykkisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja persoonallisuuden kasvun edistämistä sekä mielisairauksien ja muiden mielenterveydenhäiriöiden ehkäisemistä, parantamista ja lievittämistä”.

Lähihoitajilla on oltava perusvalmiudet mielenterveys- ja päihdeongelmien ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen ja hoitoon. Lähihoitajat tukevat lähes kaikissa työpaikoissaan asiakkaiden mielenterveyttä. (SuPer 2017.) Lähihoitaja voi mielenterveystyössä työskennellä esimerkiksi mielenterveyspotilaille suunnatuissa ryhmissä ja osallistua erilaisiin taideterapioihin (Ammattinetti 2017).

Mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat osa hoitotyön arkea. Ennaltaehkäisevä työ on keskeistä sosiaali- ja terveydenhuollon tehokkuuden lisäämisessä. (SuPer 2017.) Oireiden ja häiriöiden varhaisella tunnistamisella voidaan välttää suuremmat vaikeudet. Keskeisessä asemassa ovat perusterveydenhuollon henkilökunnan taidot tunnistaa nuoren ihmisen oireet. (Marttunen ym. 2013, 3.)

Ennaltaehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen ovat parhaita keinoja päihde- ja mielenterveysongelmien ehkäisyssä. Usein mielenterveyden järkkymisen taustalla on käsittelemättömiä traumaattisia tapahtumia, jotka ovat voineet tapahtua jo lapsuus- tai

nuoruusiässä. Viisitoista prosenttia mielenterveyspotilaista kärsii myös päihdeongelmista. Mielenterveys- ja päihdeongelmat nivoutuvat siis joillakin asiakkailla yhteen eikä niistä aina tiedä, kumpi oli ensin. Esimerkiksi masennus voi joko edeltää, alkaa yhtäaikaaisesti päihdeongelman kanssa tai seurata päihteiden käyttöä. Runsaaseen päihteidenkäyttöön liittyy yleensä samanaikaisesti jokin mielenterveyden häiriö. (Marttunen ym. 2013, 111-112; Pursiainen 2015, 409.)

Varhaisella puuttumisella jo kouluterveydenhuollossa ja muissa peruspalveluissa voitaisiin ennaltaehkäistä monien ongelmien syntyminen. Mielekäs tekeminen ja osallisuuden tunne tukevat mielenterveyttä. (Pursiainen 2015, 409.) Hoitoalalla käytetäänkin luovia menetelmiä asiakkaiden hyvinvoinnin, kuntoutumisen ja osallisuuden tukemiseksi. Taiteen soveltaminen antaa asiakkaalle mahdollisuuden käsitellä vaikeita teemoja muutenkin kuin keskustelemalla. Ryhmätoimintaan innostaminen ja vuorovaikutukseen kannustaminen edistävät toipumista. (Kastu ym. 2015, 7-24.)

Mielenterveyden hoidossa taiteen positiiviset vaikutukset liittyvät potilaiden itseilmaisun keinoihin, viestintätaitoihin ja itsetunnon vahvistumiseen. Esimerkiksi luovan kirjoittamisen on todettu antavan mielenterveyspotilaille keinoja sisäisten maailmojen kontrolloimiseen sekä potilaiden käyttäytymisen taustalla olevien tekijöiden parempaan ymmärtämiseen. Musiikin, tanssimisen ja laulamisen on todettu helpottavan mielenterveyspotilaita muistamaan aikaisempia elämäntapahtumiaan. Taidetta ja taiteellisia menetelmiä on hyödynnetty myös diagnoosin teossa. Mielenterveyskuntoutujien kanssa toteutetut taideprojektit voivat purkaa mielenterveyspotilaisiin liittyviä stereotyyppioita sekä mahdollistaa mielenterveyspalvelujen käyttäjien nähdyksi ja kuulluksi tulemisen ja kohtaamisen tasa-arvoisina ihmisinä, ei ainoastaan hoitoa tarvitsevina potilaina. (Laitinen 2017, 28-33.) Taiteen ja luovien menetelmien käyttö sopii myös päihdetyöhön erittäin hyvin. Päihteidenkäyttäjät saattavat hakea aineista elämyksiä, joita taiteella voidaan koettaa korvata. (Ukkola 2001, 96.)

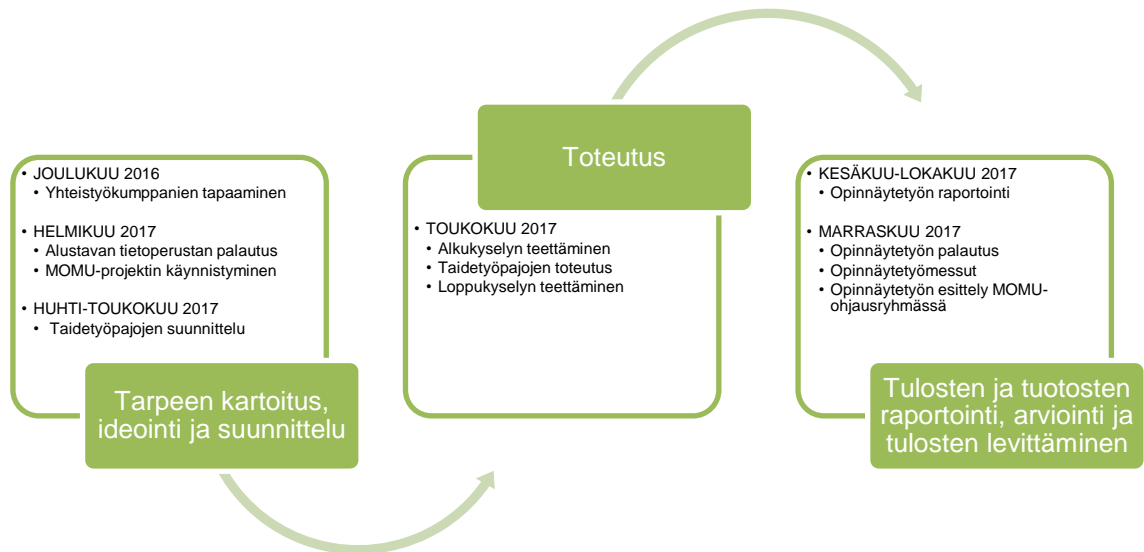
5 KEHITTÄMISPROSESSI

5.1 Kehittämistyön vaiheistus ja prosessin kuvaus

Kehittämishankkeeni tuotos on kehittämistyön ja tiedonkeruun lisäksi ryhmän avulla lähihoitajaopiskelijoille järjestämäni toiminnalliset taidetyöpajat ja niiden kuvaus. Tiedonkeruumenetelminä käytin aiemman tiedon hyödyntämisen ja opinnäytetöihin, kirjallisuuteen ja muihin lähteisiin tutustumisen lisäksi keskusteluja, kyselyjen teettämistä, havainnointia ja muistiinpanojen tekemistä. Seuraavaksi kuvaan kehittämistyön prosessin ja vaiheet.

Kehittämishankkeeni aihe muutti suuntaa ja ohjautui uudelleen monta kertaa, kun sain lisää tietoa ja uusia ideoita. Hyvän aiheen kriteereihin kuuluu oman kiinnostuksen lisäksi aiheen sopivuus alalle, aiheen yhteiskunnallinen merkitys ja toteutettavuus. Lisäksi on tärkeää miettiä aihetta valittaessa, voiko aiheen tutkimisesta oppia, onko siitä saatavissa tarpeeksi tietoa ja onko se sellainen, jossa opinnäytetyön tekijän kyvyt ja kokemus pääsevät esiin. (Hirsjärvi ym. 2015, 77-80.) Kehittämishankkeessani yhdistyy haluni suuntautua toiminnallisiin menetelmiin ja nuoriin asiakasryhmänä sekä kiinnostukseni taiteeseen. Olen kiinnostunut taiteen- ja sosiaalialan yhdistämisestä tulevassa työssäni. Halusin kehittämishankkeellani lisätä myös aiheen yhteiskunnallista merkitystä ja tuoda aihetta laajempaan tietoisuuteen. Mielestäni aiheeni oli hyvin toteutettavissa ja siitä oli saatavissa tarpeeksi tietoa. Opinnäytetyöni aihe oli itselleni erityisen sopiva, koska minulla oli jotakin ennakkotietoa ja -kokemusta aiheesta, mutta halusin opinnäytetyöni kautta oppia siitä lisää. Lisäksi mielestäni oli tärkeää, että työlleni oli tiedossa sopiva ja aiheeseen perehtynyt ohjaaja.

Kehittämistoiminnan tunnuspiirteitä ovat muun muassa prosessinomaisuus, näkyvä toiminta ja ainutkertaisuus (Salonen ym. 2017, 37). Kehittämishankkeeni ei ole edennyt tiukan vaiheistuksen mukaan, vaan prosessi on muotoutunut joustavasti lopulliseen muotoonsa. Käytännössä kehittämistoiminta koostuu seuraavista vaiheista: kehittämistarpeiden tunnistaminen, ideointivaihe, suunnitteluvaihe, toteutusvaihe, tulos ja tuotos, arviointivaihe ja päätösvaihe eli tulosten levittäminen. Usein vaiheet limittyvät toisiinsa ja voivat olla myös yhtäaikaisia. (Salonen ym. 2017, 52.)

Kuvio 1. Prosessin vaiheiden limittäinen eteneminen.

Kehittämishankkeeni käynnistyi opinnäytetyön suunnittelutyöpajassa joulukuussa 2016, jolloin tapasin MOMU-hankkeen projektipäällikön Suvi Kivelän. Kivelä antoi melko vapaat kädet opinnäytetyön aiheen rajaamiseen MOMU-hankkeen tavoitteiden puitteissa. MOMU tähtää toiminnallaan taiteen ja sosiaalialan nykyisten ja tulevien ammattilaisten välisen yhteistyön ja ymmärryksen lisäämiseen sekä moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen (Turun AMK 2016).

Tapasin kehittämishankkeen yhteistyökumppanin, Turun ammatti-instituutin sosiaali- ja terveysalan opettajan Taina Halsvahan joulukuussa 2016. Hänen kanssaan keskustellessani kehittämishankkeen fokus ja toiminnallisuus muotoutui ja tarkentui. Keskustellessamme selvisi, että Turun ammatti-instituutilta oli noussut jo aiemmin tarve lähihoitajaopiskelijoiden taidelähtöisen opetuksen kehittämiseksi. Keväälle oli suunnitelmassa laajempi MOMU-projekti, jossa sosionomiopiskelijat ja teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijat järjestäisivät lähihoitajaopiskelijoille taidetyöpajoja. Päätimme, että osallistun tähän projektiin ja kirjoitan aiheesta opinnäytetyöni.

Helmikuussa 2017 palautin työni alustavan tietoperustan. Alustava aiheen kirjallisuuden perehtyminen on hyvä aloittaa mahdollisimman aikaisin hahmottelemalla aiheen yleiskuva. Laaja-alainen mutta tiettyihin seikkoihin keskittyvä lukeminen antaa käsityksen, millaista aiheeseen liittyvää kirjallisuutta on olemassa ja mitkä keskeiset teokset

toistuvat tietyissä yhteyksissä. (Hirsjärvi ym. 2015, 110-111.) Helmikuussa oli myös MOMU-projektin aloitus. Silloin saimme lisätietoa projektista ja jakauduimme ryhmiin. Ryhmäni muodostui itseni lisäksi kahdesta ensimmäisen vuoden sosionomiopiskelijasta, Iina Lempiäisestä sekä Sofia Österistä ja kahdesta ensimmäisen vuoden teatteritilailman ohjaajaopiskelijasta, Jeannette Rönköstä ja Johanna Parkkisesta. Projektin suunnittelu käynnistyi huhtikuussa 2017. Silloin tutustuimme, ryhmäydyimme ja sovimme projektille aikataulun.

Käytin kehittämishankkeeni avuksi tutkimusmenetelminä osallistuvaa havainnointia ja kyselylomakkeita. Ennen tutkimuksen toteutusta on hyvä suunnitella, mikä tai ketkä ovat tutkimuksen kohteena, mitä aineistonkeruumenetelmiä käytetään, miten tutkittavat tavoitetaan, keiden kaikkien kanssa on neuvoteltava järjestelyistä ja hankittava tarvittava materiaali. (Hirsjärvi ym. 2015, 177-178.) Suunnittelin teettäväni kehittämishankkeeni tueksi lähihoitajaopiskelijoille alku- ja loppukyselyn sekä toteuttamani osallistuvaa havainnointia työpajoissa. Ennen kuin teetin alkukyselyn, neuvottelin sen toteuttamisesta opinnäytetyöohjaajani Outi Linnossuon sekä yhteistyökumppanin Taina Halsvan kanssa. Koska en tehnyt varsinaista tutkimusta, minun ei tarvinnut anoa tutkimuslupaa, mutta tein ammatti-instituutille tiedoksi tiivistelmän (liite 4) opinnäytetyöstäni ja käyttämästäni menetelmästä. Sovin ajankohdat, jolloin teetan kyselyt ja suunnittelin ne. Teetin alkukyselyn (liite 1) lähihoitajaopiskelijoille huhtikuussa 2017. Siinä kartoitin lähihoitajaopiskelijoiden ennakkotietämystä ja -taitoa taiteen käytöstä lähihoitajan työssä.

Toukokuussa teimme itsenäistä suunnittelutyötä työpajoja varten ja kahtena aamupäivänä intensiivistä yhteistä suunnittelutyötä MOMU-projektiryhmäni kanssa. Ennen varsinaisia työpajoja osallistuimme projektin loppuseminaariin, joka pidettiin ICT-talolla (kuva 1). Seminaarissa MOMU-projektiryhmät esittelivät projektejaan toisilleen sekä muille vieraille. Meidän ryhmämme esitteli projektisuunnitelman siellä. Olimme ottaneet seminaariin mukaan erilaisia taidetyöpajojen menetelmiin liittyviä tavaroita rekvisiitaksi.

Kuva 1. Projektiryhmämme vasemmalta oikealle: Jeannette Rönkkö, Karoliina Korhonen, Johanna Parkkinen, Iina Lempiäinen ja Sofia Öster MOMU-projektin loppuseminaarissa (© Anne Syvälahti 2017).

Toteutimme työpajat kolmena toukokuuisena iltapäivänä. Työpajojen jälkeen meillä oli lyhyet palautekeskustelut MOMU-projektiryhmien ja ohjaavien opettajien kanssa. Palautekeskusteluissa ryhmät refleктоivat työpajojen onnistumista yhdessä. Kun työpajat olivat ohi, teetin vielä toukokuun lopussa loppukyselyn lähihoitajaopiskelijoille (liite 2). Siinä selvitin, olivatko opiskelijoiden taidelähtöiset tiedot ja taidot karttuneet työpajojen ansiosta ja jos olivat, millä tavalla.

Kesäkuussa aloitin kyselyiden tulosten purkamisen ja jatkoin tietoperustan kirjoittamista. Opinnäytetyön raportointia tein marraskuuhun 2017 asti. Viimeistelin tietoperustan, raportoin kyselyjen tulokset ja tuotoksen, kirjoitin prosessikuvauksen, hankkeeseen liittyvät pohdinnan ja arvioinnin. Opinnäytetyöprosessini päättyi marraskuussa 2017 opinnäytetyön palautukseen, opinnäytetyömessuihin ja opinnäytetyön esittelyyn MOMU-hankkeen ohjausryhmässä. Lisäksi lähetän valmiin opinnäytetyöni Turun ammatti-instituutille hyödynnettäväksi ja Theseukseen julkaistavaksi.

5.2 Tutkimus- ja kehittämismenetelmät

Käytin kehittämishankkeeni apuna kehittämis- ja tutkimusmenetelminä kyselylomaketta, osallistuvaa havainnointia ja muistiinpanoja. Tutkimusmenetelmät koostuvat niistä käytännöistä, joiden avulla havainnointia tehdään. Yleisin syy käyttää tutkimusmenetelmiä toiminnallisessa opinnäytetyössä on, että halutaan toteuttaa tapahtuma tai tuote, mutta kohderyhmän tarpeita ei vielä tunneta. Aineistonkeruun perusmenetelmiä ovat kyselyt, haastattelut, havainnointi ja dokumentointi. Menetelmän valintaa ohjaa se, minkälaista tietoa etsitään. Menetelmiä valitessa täytyy myös ottaa huomioon käytettävissä oleva aika ja eettiset seikat. Ei voida käyttää sellaisia menetelmiä, jotka loukkaavat tutkittavien yksityisyyttä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57; Hirsjärvi ym. 2015, 183-192.)

Teetin projektin aluksi kyselyn siksi, että saisin selville kohderyhmän tarpeet ja aiemman osaamisen tason. Loppukyselyn tarkoituksena oli selvittää, onko kohderyhmän osaaminen karttunut projektin ansiosta sekä mahdollistaa myös palautteen anto. Palautteen keruu on asiakkaan osallisuuden mahdollistamista kehittämisessä (Lundgrén-Laine ym. 2015, Salosen ym. 2017, 18 mukaan.) Kyselyiden avulla on tarkoitus osallistaa asiakkaat itse arvioimaan palvelun tarvetta ja sopivuutta. Asiakslähtöisyys korostaa ihmisen mahdollisuutta itse osallistua palvelunsa ja palvelutarpeensa arviointiin, kehittämiseen sekä vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon (Virtanen ym. 2011, Virtanen & Stenvall 2012, Salosen ym. 2017, 18 mukaan).

Kyselylomakkeen laadinnalla ja kysymysten tarkalla suunnittelulla voidaan tehostaa tutkimuksen onnistumista. Kysymykset voivat olla esimerkiksi avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä tai asteikkoihin perustuvia kysymyksiä. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa sen, mitä monivalinta- ja asteikkoihin perustuvilla kysymyksillä ei saada tietää. (Hirsjärvi ym. 2015, 198-201.) Ennen kyselylomakkeiden laatimista mietin, minkälaista tietoa tarvitsen ja miten saan kysymykset ymmärrettävään muotoon sekä tutustuin erilaisiin kyselylomakemalleihin. Kyselyä laatiessa päätin käyttää asteikkoihin perustuvia kysymyksiä ja avoimia kysymyksiä. Tällä tavoin sain sekä määrällistä että laadullista tietoa vastaajilta. Määrällistä tutkimusmenetelmää on hyvä käyttää silloin, kun toiminnallisen opinnäytetyön tueksi tarvitaan mitattavaa tietoa. Toiminnallisen opinnäytetyön idea ei ole tutkimusongelma vaan tutkimusmenetelmän ongelma määritetään ideaan liittyvästä asiaongelmasta. Asiaongelma voi olla kohderyhmän määrittäminen tai tietyn puuttuvan tiedon kerääminen toiminnallisen osuuden tueksi. Laadullista tutkimusmenetelmää on hyvä käyttää silloin, kun tavoittee-

na on ymmärtää, millaiset uskomukset, halut, ihanteet ja käsitykset ihmisten toimintaan ja mielipiteisiin vaikuttavat. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 58-63.)

Kyselylomakkeen laadinnassa on tärkeää, että se on selkeä, kysymykset ovat tarpeeksi spesifejä ja lyhyitä eikä niissä ole kaksoismerkityksiä. Niitä laatiessa on tärkeää miettiä, ymmärtääkö vastaaja kysymyksen. On hyvä käyttää sellaisia sanoja, joiden voi olettaa olevan vastaajalle tuttuja, jotta vastaaja vastaa juuri siihen kysymykseen, jota kysytään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 60; Hirsjärvi ym. 2015, 202-203.) Alkukyselyä suunnitellessani lähihoitajien opettaja Halsvaha ohjasi minua tekemään kysymyksistä yksinkertaisemmat kuin aluksi olin ne muotoillut. Halsvaha tunsu kyselyni kohteena olevat asiakkaat eli lähihoitajaopiskelijat paremmin kuin minä, joten otin hänen vihjeensä mielihyvin vastaan. Näin varmistuin siitä, että vastaajat ymmärsivät mahdollisimman hyvin kysymykseni.

Kyselylomaketta laatiessa on tärkeää myös harkita kysymysten määrää ja järjestystä (Hirsjärvi ym. 2015, 203). Lomakkeissani oli viisi melko lyhyttä ja spesifiä kysymystä. Järjestin ne niin, että asteikkoihin perustuvat kysymykset olivat ensin ja avoin viimeisenä. Perusohjeena voidaan pitää, että yleisimmät ja helpoimmat kysymykset sijoitettaisiin lomakkeen alkupuolelle ja spesifit loppupuolelle (Hirsjärvi ym. 2015, 203). Toimin tässä ohjeiden mukaisesti.

Kyselyjen lisäksi käytin kehittämismenetelmänä osallistuvaa havainnointia. Havainnoinnin avulla on mahdollista selvittää esimerkiksi, miten ihmiset käyttäytyvät ja toimivatko he siten, miten väittävät toimivansa. Havainnointia voidaan käyttää kyselyjen tukena. Havainnoinnin avulla voidaan täydentää kyselyjä ja kyselyjen avulla havainnointia. Havainnoinnin suunnittelussa on tärkeää miettiä, mikä on havainnoijan rooli. Havainnoija voi olla ulkopuolinen tarkkailija tai aktiivinen osallistuja tai jotakin niiden väliltä. Havainnointityö vaatii myös valmistelua. Havainnoinnin tulokset täytyy rekisteröidä muistiin esimerkiksi täyttämällä havainnointilomaketta tai -päiväkirjaa. (Ojasalo ym. 2015, 114-116.) Minulla oli valmis suunniteltu havainnointilomake (liite 3), jonka mukaan minä ja opettajat havainnoimme joka pajassa opiskelijoiden toimintaa. Havainnoinnissa käytetään usein rinnakkaishavainnoijaa eli silloin havaintoja tekee kaksi toisistaan riippumatonta havainnoijaa (Hirsjärvi ym 2015, 214). Jokaisen pajan jälkeen vaihdoin näkemyksiämme opettajan kanssa ja sain opettajien täyttämät havainnointilomakkeet itselleni.

Prosessin alussa mietin, olisinko dokumentoinut taidetyöpajat esimerkiksi video- tai valokuvaamalla. Päädyin kuitenkin jättämään kuvaamisen pois, jotta pystyin keskittämään täyden energiani ja huomioni taidetyöpajojen ohjaamiseen ja havainnoimiseen. Kuvaaminen voi myös vaikuttaa osallistujien käyttäytymiseen. Taidetyöpajoissa oli tärkeää, että lähihoitajaopiskelijat pystyivät keskittymään täydellisesti menetelmiin ja toimintaan.

Tutkimusavusteisen aineiston analyysi

Opinnäytetyöni tuotos oli yhteistyössä MOMU-projektiryhmäni kanssa järjestämät taidetyöpajat, jotka esittelen myöhemmin seuraavassa luvussa. Olen kuitenkin tässä luvussa kehittämishankkeeni tueksi analysoinut tutkimusmenetelmäni avulla saamani tulokset taidetyöpajojen hyödyistä lähihoitajaopiskelijoille.

Aineiston käsittely ja analysointi on hyvä aloittaa mahdollisimman pian keruuvaiheen jälkeen (Hirsjärvi ym. 2015, 223). Aloitin keräämäni aineiston varsinaisen käsittelyn ja analysoinnin keruuvaiheen jälkeen kesäkuussa 2017. Käytin avoimien kysymysten analyysimenetelmänä teemoittelua. Teemoittelussa teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan etsimällä vastauksia, haastatteluja tai kirjoitelmia yhdistäviä seikkoja (Kvali-MOTV 2017). Aloin purkaa kyselyihin saamiani vastauksia lukemalla ne ensin monta kertaa läpi ja sitten jakamalla ne eri pinoihin aina teemoittain kunkin kysymyksen vastausten mukaan. Lisäksi koodasin jokaisen vastauslomakkeen. Tiedon tallennusta ja aineiston analyysiä varten aineisto täytyy järjestää. Tutkimuksen aineistosta muodostetaan muuttujia ja aineisto koodataan niiden mukaan. Koodaaminen tarkoittaa sitä, että ”jokaiselle havaintoyksikölle (tapaukselle eli tutkittavalle kohteelle) annetaan jokin arvo jokaisella muuttujalla”. (Hirsjärvi ym. 2015, 222.)

Ennen varsinaisia taidetyöpajoja teetin nimettömän lomakekyselyn (liite 1) taidetyöpajoihin osallistuville lähihoitajaopiskelijoille. Sain luokasta 14 hengen otoksen, sillä kaikki kurssiin osallistuvat opiskelijat eivät olleet paikalla. Kyselyjen vastausten perusteella melkein kaikilla taidetyöpajoihin osallistuvilla oli jotakin ennakkotietoa taiteen käytöstä lähihoitajan työssä. Myös melkein jokainen vastaaja oli vähän, jonkin verran tai todella kiinnostunut oppimaan taiteen käyttöä tulevassa työssään. Vain yksi vastaaja ei tiennyt, miten taidetta voi hyödyntää lähihoitajan työssä. Sama vastaaja oli myös ainut, joka ei ollut kiinnostunut oppimaan taiteen käyttöä tulevassa työssään.

Vastaajista kaikilla muilla paitsi yhdellä oli vähän, jonkin verran tai paljon kokemusta taiteen käytöstä lähihoitajan työssä. Kokemusta oli saatu esimerkiksi koulussa, työharjoittelussa ja töissä. Alla muutamia otteita lähihoitajaopiskelijoiden vastauksista kysymykseen, jossa kysyttiin, missä yhteydessä he ovat kerryttäneet mahdollista kokemustaan taiteen käytöstä hoitotyössä.

”Työssäopeissa pidetyt musiikkihetket, askartelu- ja maalaamishetket, sekä ääneen lukua vanhuksille (esim. sanomalehdet).” H11

”Työssäoppimisessa vanhainkodissa, siellä käytettiin musiikkia ja laulamista päivittäin, musiikkia oli myös vanhusten huoneissa ihan rauhoittamaan ja muisteluihin, maalattiin/piirrettiin esim. mitä vanhukset halus tai esim. ”piirrä/maalaa jokin asia lapsuudestasi”.” H6

”Esim. levyraati, yleisesti kaikki askartelut ja kädentyöt esim. pääsiäisen aikana rairuohon kylväminen.” H12

”Koulussa ollaan askarreltu. Työharjoitteluissa olen vetänyt askartelua, levyraatia yms.” H13

”Askartelu, musiikki, näytelmiä katsomassa vanhusten kanssa.” H7

”Työssäoppimassa esim. päiväkodissa lasten kanssa piirtely, vanhusten kanssa musiikin avuin (tuo heille muistoja jne).” H14

Taidetyöpajojen jälkeen teetin ryhmälle vielä loppukyselyn (liite 2), jossa kartoitin, olivatko lähihoitajaopiskelijat oppineet taidetyöpajoissa taiteen käytöstä lähihoitajan työssä ja minkä verran. Sain luokasta 15 hengen otoksen, koska tälläkään kertaa koko ryhmä ei ollut paikalla.

Alku- ja loppukyselyn ensimmäinen väite oli tarkoituksella sama, koska halusin tietää, muuttuisivatko sen vastaukset taidetyöpajojen ansiosta. Väite oli seuraavanlainen: ”Tiedän miten taidetta (draama, musiikki, kuvataide, tarinalliset menetelmät) voi hyödyntää lähihoitajan työssä”. Alkukyselyssä alle puolet vastaajista oli täysin samaa mieltä, kun taas loppukyselyssä jopa 12 15:sta oli täysin samaa mieltä ja loput kolme osittain samaa mieltä. Mielestäni tästä voidaan vetää johtopäätös, että lähihoitajaopiskelijat olivat oman arviointinsa mukaan oppineet taidetyöpajoissa, miten taidetta voidaan käyttää lähihoitajan työssä. Tutkimusmenetelmänä kyselyn haitta on kuitenkin se, ettei ole mahdollista tietää varmaksi, miten vakavasti ja huolellisesti vastaajat ovat vastaan-

neet kysymyksiin. Ei myöskään ole selvää, miten onnistuneita vastausvaihtoehdot ovat vastaajien näkökulmasta. Lisäksi asteikkoihin perustuvissa kysymyksissä vastaajilla voi olla taipumus vastata suotavasti eli valita se vaihtoehto, jota he arvelevat odotettavan. (Hirsjärvi ym. 2015, 195-203.)

Loppukyselyn toiseen väitteeseen ”Opin MOMU-projektin taidetyöpajoissa, miten ja millaisin menetelmin taidetta voi hyödyntää lähihoitajan työssä” hieman yli puolet vastasivat olevansa täysin samaa mieltä, loput olivat osittain samaa mieltä. Nämä vastaukset puoltavat aikaisempaa johtopäätöstäni.

Kolmannen väitteen ”Sain lisää itsevarmuutta taidelähtöisten menetelmien käyttöön työpajojen ansiosta” vastauksissa oli suurin hajonta. Yli puolet vastasivat olevansa osittain samaa mieltä, kaksi vastasivat olevansa eri mieltä ja loput täysin samaa mieltä.

Neljänteen väitteeseen ”Aion käyttää taidetta tulevassa työssäni.” kaksi kolmesta vastasivat olevansa täysin samaa mieltä ja loput osittain samaa mieltä. Yksikään vastaajista ei ollut eri mieltä.

Saimme pääosin hyvää palautetta taidetyöpajoista, mutta myös kritiikkiä. Luin loppukyselyn avoimen kysymyksen vastaukset moneen otteeseen ja aloin tehdä muistiinpanoja siitä, mitkä teemat vastauksissa toistuivat. Etsin jokaiselle vastauksissa ilmenevälle teemalle ilmauksen, joka kuvaa sitä yleisemmällä tasolla. Jaottelin avoimen kysymyksen vastaukset teemoittain seitsemään yleisempään kategoriaan, joista viisi toistui vastauksissa. Yleisimmät teemat olivat uuden oppiminen, mukava kokemus ja hyvä ohjaus. Lisäksi neljäntenä teemana toistui kritiikki tuntien pituudesta ja ajankohdasta. Viides toistuva teema oli, että taidelähtöistä opetusta pitäisi olla enemmän.

”Taidetyöpaja oli kyllä superhauska ja miellyttävä kokemus, tällaisia pitäis järjestää enemmän. Tekemällä myös oppi uusia asioita konkreettisesti.”

H4

”Oli todella mukavaa ja opin paljon uutta, pajojen pitäjät onnistuivat hyvin ja oli todella mukavaa, tulisin uudestaan. Mutta älkää enää valitko viimeisiä tunteja, se on tylsää ja raskasta. Aamutunnit olisi olleet parempia.” H8

”Oli kivoja tunteja, voisi olla enemmän esim. yhden tunnin aiheena juuri luovat menetelmät vanhusten kanssa, toinen tunti nuorien ja viimeinen lapsien kanssa. Näin saisi enemmän irti, missä työssä voisi mitäkin luo-

vaa toimintaa käyttää ja mihin se sopisi vähemmän. Nyt oli joka kerralla samat korttipelit ja samantyyppiset leikit, ja aina vähän jotain erilaista.” H7

”Oli ihan ok juttu. Suurin osa jutuista oli sellaisia, joita voisi lasten kanssa käyttää. Joten ehkä vähän turha, jos ei suuntaudu lapsiin ja nuoriin.” H6

”Mukavia päiviä oli, ehkä jokaisella kerralla olisi voinut tehdä enemmän vielä uutta, liian monta kertaa tehtiin samoja asioita. Muuten hyvä ryhmä oli siellä ja oli hauskaa työpajoilla. Osa tehtävistä kesti liian kauan.” H5

”Meni aika hyvin ja minusta sopivia tunteja juuri meille. Oli kiva oppia uutta ja osallistua tunteihin. Omat mielipiteet otettiin hyvin huomioon. Kiitos!” H2

Kyselyjen ja havainnoinnin tulokset tukivat mielestäni toisiaan. Havainnointimateriaalin analyysi koostuu havaintojen pelkistämisestä ja tulkitsemisesta. Pelkistäminen eli havaintojen yhdistäminen mahdollistaa havainnoinnin tulosten yleistämisen. Tarkoitus on yhdistää yksittäisiä havaintoja laajempiin luokkiin. (Ojasalo ym. 2015, 119.) Jo ensimmäisen taidetyöpajan aikana lähihoitajaopiskelijat kokivat havaintojeni mukaan hienoja oivalluksia taiteen merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Yksi oivallus esimerkiksi tuli esille, kun kerroimme loppufiilikset kuvakorttien kautta. Opiskelija oli valinnut kortin, jossa oli puun juuret. Hän kertoi, että juuret ovat symbolina sille, miten taide voi kasvaa ihmisessä. Ensimmäisen työpajan tähtihetki oli myös se, kun yksi osallistujista kertoi voittaneensa esiintymispelkonsa erään tekemämme harjoitteen avulla.

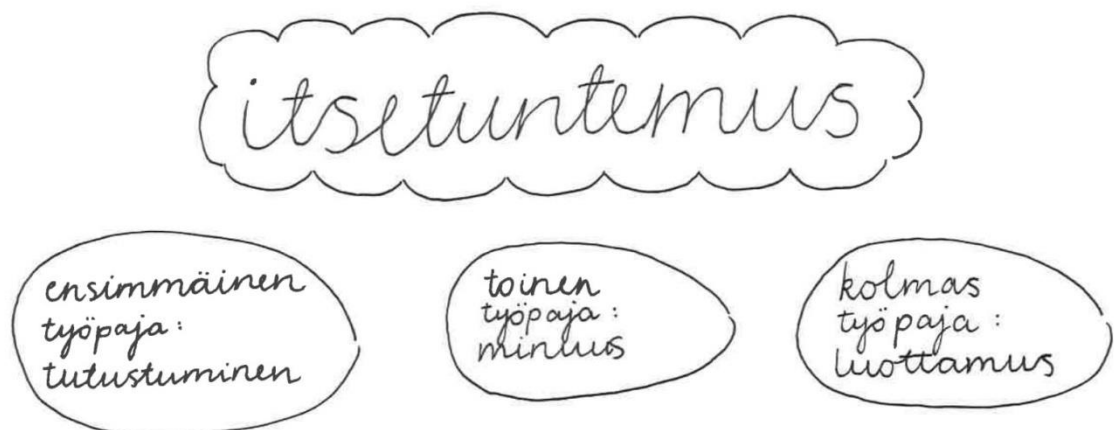
Toisessa taidetyöpajassa pääsimme tutustumaan lähihoitajaopiskelijoiden ajatuksiin, kun he kertoivat harjoitteiden kautta hyvin omakohtaisia asioita itsestään. Saimme muun muassa kuulla kommentin, että työpaja ”meni diipiksi”. Opiskelijat tuntuivat pajan aikana ymmärtävän, että omien asioiden syvällisen käsittelyn kautta lisääntyy samalla ymmärrys menetelmien käyttöön. Havainnoinnin haittana pidetään muun muassa sitä, että havainnoija saattaa sitoutua emotionaalisesti tutkittavaan ryhmään (Hirsjärvi ym. 2015, 213). Mielestäni oli tärkeää, että kysyin taidetyöpajojen jälkeen myös opettajien ja muiden ohjaajien havaintoja, jotta sain kerättyä mahdollisimman objektiivisia huomioita ryhmästä.

Kolmannella kerralla havainnoimme opettajan kanssa, että osallistujat näyttivät löytävän luovuuden itsestään esimerkiksi esineteatterin aikana. Lisäksi osallistujat tuntuivat taas oivaltavan itsestään lisää harjoitteiden kautta.

Jokaisella kerralla havainnoimme, että lähihoitajaopiskelijat osallistuivat hyvin ja olivat motivoituneita, mikä näkyi esimerkiksi heidän esittämissä tarkentavissa kysymyksissä ja keskittymisessä. Lisäksi opettajat kiinnittivät erityistä huomiota siihen, että olimme jokaisessa taidetyöpajassa hyvin tasa-arvoisia ohjaajien ja osallistujien kesken. Ohjaajat osallistuivat yhtä lailla kaikkiin harjoitteisiin ja kertoivat asioita itsestään menetelmien kautta.

6 TAIDETYÖPAJAT

Järjestimme yhteensä kolme taidetyöpajaa lähihoitajaopiskelijoille. Työpajojen kantava teema oli itsetuntemus ja jokaisella työpajalla oli myös oma alateemansa (kuva 2). Tarkoituksenamme oli tuoda työpajoihin mahdollisimman monia erilaisia menetelmiä. Kirjoitimme, piirsimme, käytimme draamaa, liikuimme, tanssimme, kuuntelimme ja teimme musiikkia. Nuorten kanssa on hyvä käyttää monipuolisesti eri menetelmiä myös siksi, että nuoret voivat kyllästyä nopeasti tai kokea tietyn menetelmän liian vaikeana (MIMO 2013, 19). Aloitimme ja lopetimme jokaisen pajan samalla tavalla. Lisäksi kerroimme harjoitteiden välissä, miksi niitä tehdään ja keskustelimme pajan aikana ja myös lopuksi. Menetelmien käytön perustelut perustuivat aiemmin opinnoissa oppimaamme ja omaan kokemukseemme. Koska olin teettänyt ryhmälle alkukyselyn, ryhmällä oli tiedossa jo etukäteen taidetyöpajojen tarkoitus ja tavoite eli oppia taidelähtöisiä menetelmiä ja niiden käyttöä omassa työssään.

Kuva 2. Taidetyöpajojen kantava teema ja alateemat (© Karoliina Korhonen 2017).

Kerroimme joka pajan alussa muutamat yhteiset säännöt. Ryhmän rajoista sopiminen luo pelisäännöt ryhmälle. Rajat koskevat ryhmän kokoontumispaikkaa ja -aikaa, ryhmään liittymistä ja ryhmän tapoja. Rajat tuovat turvallisuuden ja selkeyden tunnetta ja niistä sopimisen jälkeen ryhmä voi toimia vapaammin. (Niemistö 2002, 81.) Taidetyöpajojen yhteisiä pelisääntöjä olivat osallistumisen vapaaehtoisuus, vaitiolovelvollisuus ja omana itsenä osallistuminen. Jokainen sai siis olla oma itsensä ja mitään ei tarvinnut

osata etukäteen. Ryhmän osallistujille on varmistettava omana itsenä kohdatuksi tuleminen ja kunnioitus sekä ryhmäläisten kesken, että suhteessa ohjaajaan (MIMO 2013). Osallistuminen ja jakaminen oli vapaaehtoista, vaikkakin toivottavaa. Lisäksi osallistujia sitoi vaitiolovelvollisuus kaikesta siitä, mitä osallistujat jakoivat pajoissa. Seuraavaksi kuvaan työpajoja tarkemmin.

Korostimme taidetyöpajoissa myös sitä, ettemme me tulkitse osallistujien tekemiä piirroksia, tarinoita tai mitään tuotoksia ja ettei lähihoitajankaan tule niin työssään tehdä. Hoitotyötä tekevä voi tarjota asiakkaalle taidekokemuksia, mutta tulkintojen tekemiseen vaaditaan kliininen koulutus ja riittävä työnohjaus (Heinänen 1998, Vilénin ym. 2008, 301 mukaan.) Seuraavaksi esittelen jokaisen työpajan ja niissä käytetyt menetelmät.

6.1 Ensimmäinen työpaja teemana tutustuminen

Ensimmäisen työpajan teema oli tutustuminen. Osallistujat tunsivat toisensa jo etukäteen, joten tarkoitus oli tutustuttaa nyt erityisesti ohjaajat ja osallistujat toisiinsa. Olimme valinneet kerralle erilaisia lyhyitä tutustumisharjoitteita, jotka ryhmäyttävät ryhmää ja johdattelevat taidelähtöiseen työskentelyyn. Ryhmänohjaajan tehtävänä on huolehtia, että ryhmä orientoituu tehtävään ja ympäristöön (Niemistö 2002, 80). Ensimmäinen paja kesti 1,5 tuntia ja meillä oli kolme osallistujaa, joista yksi joutui lähtemään puolesta välissä työpajaa.

Pajan alussa käytimme Dixit-kuvakortteja, joiden avulla jokainen sai kertoa nimensä ja jotain itsestään. Valmiiden kuvien kautta voidaan peilata itseään ja omaa elämää. Osallistujia voidaan ohjata valitsemaan kuvakortit jonkin tietyn teeman mukaisesti ja kuvien kautta voidaan kertoa sen hetkisistä tuntemuksista ja kuulumisista. (Kastu ym. 2015, 31.)

Kuvakorttien jälkeen meillä oli ohjelmassa fyysinen lämmittelyharjoite, jossa seisoiimme ringissä, jokainen sanoi oman nimensä, teki itse valitsemansa liikkeen ja muut toistivat nimen ja liikkeen perässä. Sen jälkeen teimme toisen fyysisen lämmittelyharjoitteen, jossa ryhmä liikkui tilassa ja heitteli toisilleen palloja. Ensin heitettiin moi-palloa, jonka heittäessään piti sanoa moi pallon vastaanottajalle. Sen jälkeen peliin tuli nimi-pallo, jonka heittäessään piti sanoa pallon vastaanottajan nimi. Viimeiseksi peliin tuli eläin-pallo, jonka heittäessään piti sanoa jokin eläin. Näiden fyysisten lämmittelyharjoitteiden tarkoituksena oli tutustua muihin osallistujiin, oppia heidän nimiään ja herättää kehoa ja

mieltä liikkeen kautta tekemiseen. Kehoa ja liikettä voidaan hyödyntää vuorovaikutuksessa monin erilaisin menetelmin. Keho vaikuttaa ihmisen minäkuvaan ja yleiseen mielialaan. (Vilén ym. 2008, 329.)

Fyysisten lämmittelyharjoitteiden jälkeen teimme vielä ääniharjoitteen. Siinä seisoimme ringissä ja jokainen valitsi sanan, jota alkoi kuiskata. Kun ohjaaja alkoi korottaa ääntään, muutkin alkoivat korottaa ääntään ja lopulta kaikki huusivat. Harjoitteen tarkoituksena oli herättää koko keho, kasvattaa itsevarmuutta oman äänen käyttöön, kuulla muita ja tulla itse kuulluksi. Harjoite myös mahdollisesti herättää ajatuksia omasta äänenkäytöstä ja rohkeudesta ilmaista itseään. Kaikkien lämmittelyharjoitusten tarkoituksena oli tutustuttaa ryhmän jäsenet toisiinsa, rentouttaa alkujännitystä ja orientoitua taideläh- töiseen työskentelyyn.

Lämmittelyharjoitteiden jälkeen ensimmäisenä pääharjoitteena meillä oli ohjelmassa antiminä-harjoite. Siinä jokainen valitsi ensin väripaperin, joka vähiten kuvastaa itseään. Sitten jokainen piirsi itsestään kuvan ei-dominoivalla kädellään ja kirjoitti nimensä paperille väärinpäin. Sen jälkeen paperin toiselle puolelle sai kirjoittaa ominaisuuksia, jotka olivat vastakohtia omille ominaisuuksilleen. Jokainen sai vuorollaan esitellä antiminänsä. Antiminä on toisaalta tutustumisharjoite, mutta samalla se tukee minäkuvan rakentumista. Antiminä-harjoitteen avulla osallistuja pääsee esittelemään muille ryhmän jäsenille omia mielipiteitään, asenteitaan ja arvojaan. Kuvan avulla ihminen voi symbolisoida ja konkretisoida sisäisiä ajatuksiaan (Vilén ym. 2008, 300). Samalla osallistuja saa harjoitella esillä olemista matalalla kynnyksellä.

Seuraavaksi teimme janaharjoitteen, jossa järjestäydyimme janalle pituuden, iän, hiustenvärin tai pikkurillin koon mukaan. Janaharjoite on yleinen ryhmäytymis- ja tutustumisharjoite. Yhteinen tehtävä kuten esimerkiksi iän mukaan janaan järjestäytyminen sitoo ryhmäläisiä yhteen. Janaharjoitteen jälkeen teimme still-kuvia, joissa jokainen asettautui vuorollaan still-kuvaan ja kertoi, mitä esittää. Aiheinaamme oli kesäpäivä rannalla, perhepäivällinen, kiireinen työpäivä vanhainkodissa ja päiväkodin piha kello puoli viisi. Ensimmäiset aiheet päätti ohjaaja ja viimeiset aiheet päätimme yhdessä ryhmän kanssa. Still-kuva on yleinen draamatyöskentelyn tekniikka. Draaman avulla voidaan käsitellä erilaisia aiheita yksilönä ja yhteisönä. (Vilén ym. 2008, 340.) Still-kuvissa tehdään ryhmätyötä, harjoitellaan roolinottoa ja päästään vaikuttamaan.

Seuraavaksi teimme ihmissolmu-harjoitteen, jossa ensimmäisessä versiossa menimme sumppuun, otimme sattumanvaraisesti toisiamme käsistä kiinni ja sen jälkeen yritimme

avata solmun. Toisessa versiossa olimme piirissä, otimme käsistä kiinni ja menimme itse solmuun ja sen jälkeen avasimme sen. Ihmissolmu on hyvä ongelmanratkaisuharjoite. Siinä harjoitellaan myös toisen lähellä olemista, kommunikointia ja luottamusta.

Loppuharjoitteena meillä oli ensin ohjelmassa tsemppikuja. Siinä ryhmä muodosti kujan ja jokainen sai vuorollaan kulkea sen läpi, kun muut tsemppasivat ja hurrasivat kulkijalle. Tsemppikujan tarkoituksena on itseluottamuksen nostattaminen, toisten kehuminen ja toisaalta kehujen vastaanottaminen sekä ryhmähengen parantaminen.

Tsemppikujan jälkeen teimme hetken merkkkaus -harjoitteen, jossa jokainen sai mennä tilassa sellaiseen paikkaan, jossa oli sinä päivänä kokenut jotakin kivaa tai saanut jonkin oivalluksen. Ohjaaja tuli vuorotellen jokaisen osallistujan luokse, koski osallistujaa hellästi olkapäähän ja kysyi, miksi hän meni juuri valitsemaansa paikkaan. Hetken merkkkaus on tapa antaa ja saada palautetta, jakaa ajatuksia ja paikka itsereflektiolle. Kosketus on valtavan merkityksellistä asiakastyössä. Kosketus voi aktivoida ja rauhoittaa asiakasta tai potilasta, jolloin se voi jopa edistää hoitoa. Kosketus on voimakkain ja välittömin kommunikaatiotapa hoitosuhteessa. (Vilén ym. 2008, 331-334.) Vieraan ihmisen ollessa kyseessä, olkapää on turvallinen paikka koskettaa (Hyve 2007). Lopuksi istuimme loppurinkiin ja keskustelimme työpajasta sekä harjoitteista ja annoimme valokuvauskotitehtävän.

6.2 Toinen työpaja teemana minuus

Toisen työpajan teema oli minuus. Olimme valinneet toiselle kerralle erilaisia itsetutkiskelevia harjoitteita. Toinen paja kesti 3 tuntia ja osallistujia oli yhteensä viisi, joista kolme joutuivat lähtemään puoli tuntia ennen pajan päätöstä.

Aluksi meillä oli harjoitteena Mysterium-kuvakortit, joista jokainen valitsi sellaisen kortin, joka kuvasti omaa olotilaa sillä hetkellä. Jokainen sai vuorollaan taas kertoa oman nimensä ja olotilansa. Sen jälkeen meillä oli fyysisenä lämmittelyharjoitteena Ha-so-ka. Siinä seisottiin ringissä, ensimmäinen nosti kädet ylös ja sanoi HA, hänen vieressään seisovat laittoivat kädet ensimmäisen keskivartalon kohdalle ja sanoivat SO ja keskimäinen osoitti käsillään jotakuta piirissä olevaa ja sanoi KA. Harjoite on hyvä jäänrikkoja ja se lämmittää kehon ja äänen. Toisaalta se on myös hyvä energianpurkuharjoite vilkkaalle ryhmälle. Ha-so-kan jälkeen vuorossa oli ääniharjoite, jossa teimme kappaleen kehon rytmeillä ja sanoilla. Istuimme piirissä ja jokainen sai vuorollaan tehdä

kehollaan tai äänellään äänen, jota sitten jatkoi niin kauan, että jokaisella oli jokin ääni ja äänimaailmasta syntyi kappale. Näiden lämmittelyharjoitteiden tarkoituksena oli nimensä mukaan lämmitellä ja orientoida ryhmää tulevaan työpajaan sekä rentouttaa tunnelmaa.

Lämmittelyharjoitteiden jälkeen teimme ensimmäisenä pääharjoitteena tarinan omasta nimestä (kuva 3). Jokainen sai kirjoittaa omassa rauhassa tarinan omasta nimestä vastaamalla muutamiin kysymyksiin. Kysymykset olivat seuraavanlaisia: Kuka antoi nimen? Liittyykö nimeen jokin tarina tai muisto? Miltä mieltä olit lapsena nimestä, entä nyt? Onko lempinimiä? Oletko kotona nimessäsi? Olisiko elämäsi erilaista toisen nimisenä? Tarinan tai osan tarinasta sai kirjoittamisen jälkeen jokainen jakaa. Luovassa kirjoittamisessa tarkkaillaan itseä, ihmisiä ja maailmaa. Luova kirjoittaminen kehittää ilmaisua ja vahvistaa itsetuntemusta sekä lisää itsevarmuutta. Luova kirjoittaminen antaa eväitä maailman tarkasteluun ja kehittää ajattelua. (Kastu ym. 2015, 35-36.)

Kuva 3. Tarina omasta nimestä -menetelmä (© Karoliina Korhonen 2017).

Tämän jälkeen teimme arvojanoja, joissa ohjaaja kertoi väittämiä ja osallistujat menivät oman mielipiteensä mukaisesti huoneen laajuisella janalla joko toiseen päähän, jossa seisovat olivat samaa mieltä tai toiseen päähän, jossa seisovat olivat eri mieltä tai johonkin niiden välille. Väittämät alkoivat kevyistä ja etenivät vakavampiin ja syvempiin aiheisiin. Jokainen sai myös kertoa, miksi seiso juuri siinä missä seiso. Käsittelimme arvojanaharjoitteessa esimerkiksi päihteisiin liittyviä aiheita. Harjoite on hyvä tapa käsi-

tellä ja pohtia jotakin tiettyä aihetta yhdessä. Siinä korostuu myös itsetuntemus ja erilaisten mielipiteiden jakaminen ja kuunteleminen. Harjoite mahdollistaa samaistumisen tunteen ja myös uusien näkökulmien löytämisen.

Arvojanojen jälkeen teimme möykky-harjoitteen. Siinä jokainen sai kirjoittaa paperille jonkin elämäänsä haittaavan asian ja sen jälkeen yliviivata sen, rypistää paperin ja heittää pois. Sen jälkeen toiselle paperille sai kirjoittaa asioita, joita on jo tehnyt tai voisi tehdä, ettei haittaavaa asiaa elämässä enää olisi. Harjoitteen tarkoituksena on voimaantumisen ja itsetutkiskelun mahdollistaminen sekä vaikeiden asioiden kohtaaminen ja käsittely. Kirjallisuusterapian tavoitteena on itseilmaisun ja itsetuntemuksen lisääminen. Joskus omia ongelmia voi olla helpompi lähestyä kirjoitetun tekstin välityksellä. (Mäki & Linnainmaa 2008, 11-12.)

Möykyn jälkeen käsitelimme valokuvauskotitehtävää. Jokainen sai ensin näyttää kuvan ja kertoa siitä parille. Sen jälkeen jokainen keksi kuvastaan kolme liikettä ja näytti ne parille. Parit esittivät liikkeet yhtäaikaisesti muulle ryhmälle ja näin liikkeistä syntyi lyhyt tanssi. Harjoite on hyvä parityöskentelyväline. Se houkuttelee liikkumaan ja tanssimaan matalalla kynnyksellä. Samalla se synnyttää onnistumisen kokemuksen, kun huomaamatta on synnytetty koreografiaa. Osaamisen kokemuksia ihminen tarvitsee myönteisen minäkuvan ylläpitämiseen. Kehon liikkeestä nauttiminen on kuitenkin osaamista tärkeämpää. (Vilén ym. 2008, 335.)

Loppuharjoitteina meillä oli ensin mielikuvitusmatka. Jokainen sai mennä mukavaan asentoon patjalle ja ohjaaja laitto musiikin soimaan ja alkoi lukea mielikuvitusmatkaa, jossa muisteltiin lapsuutta. Muistelun avulla voidaan vahvistaa tunnetta elämänhallinnasta. Muistellessa vanhoja kokemuksia on mahdollista eheytyä ja hyväksyä mennyt ja nykyisyys. Jos muistellessa nousee pintaan ikäviä asioita, ohjaajan on hyvä käydä ne yhdessä asiakkaiden kanssa läpi. (Kastu ym. 2015, 55.) Tämän harjoitteen jälkeen meillä oli vielä ensimmäisestä pajasta tutut hetken merkkkaus ja loppurinki.

6.3 Kolmas työpaja teemana luottamus

Kolmannen työpajan teema oli luottamus. Olimme valinneet kerralle erilaisia luottamusharjoitteita. Kolmas paja kesti 3 tuntia ja osallistujia oli kuusi.

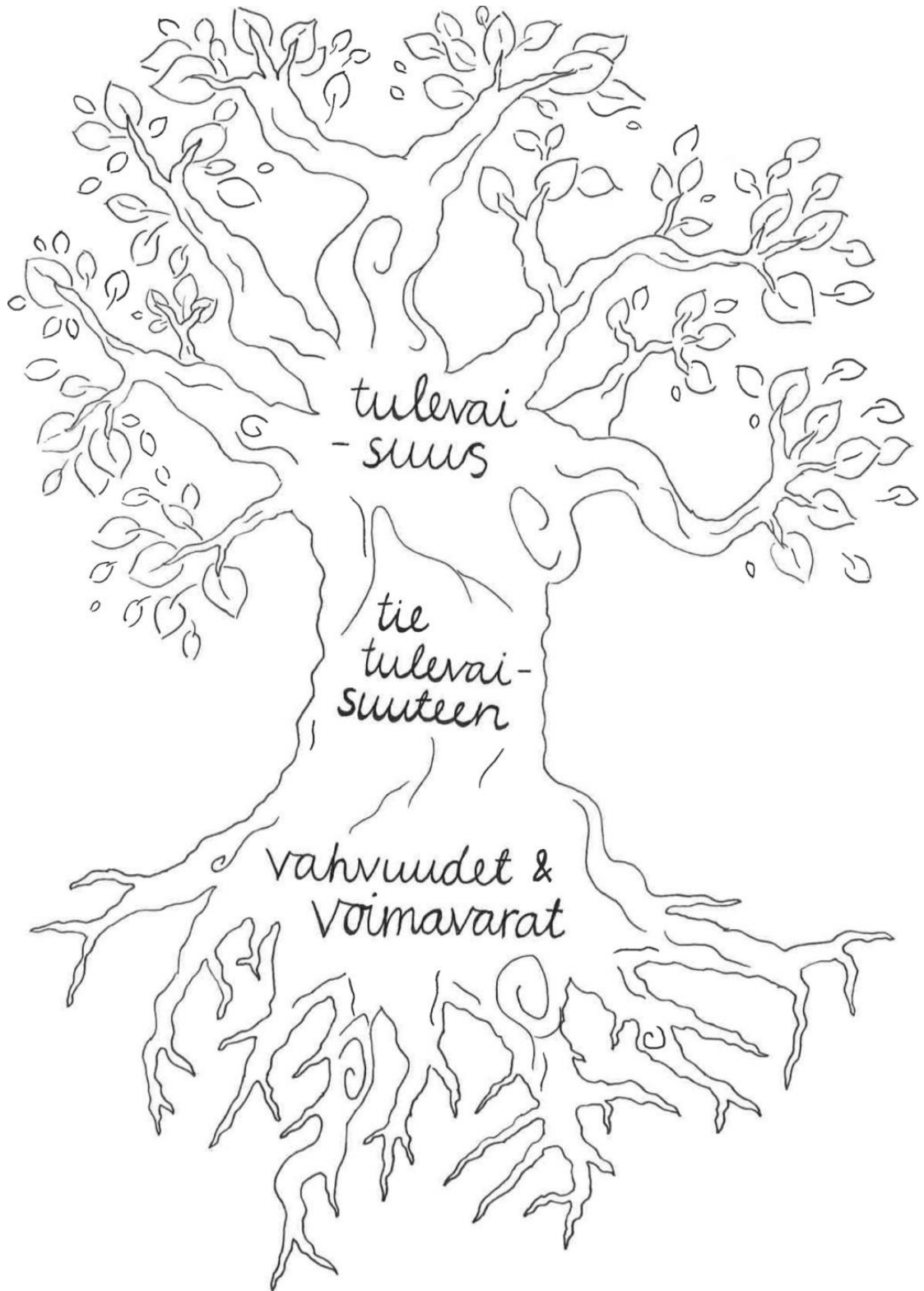
Aluksi meillä oli harjoitteena Mysterium-kuvakortit, joista jokainen valitsi sellaisen kortin, jonka avulla kertoi ajatuksia ja fiiliksiä työpajoista tähän asti ja tulevasta viimeisestä

työpajasta. Sen jälkeen meillä oli fyysinen lämmittelyharjoite nimeltä ihmispallo. Siinä ryhmäläiset olivat ringissä ja vapaaehtoiset saivat vuorollaan olla keskellä ihmispallona. Ryhmäläiset antoivat ihmispallolle vauhtia eri tyyleillä ja ihmispallo antoi muiden ryhmäläisten kuljettaa häntä. Ihmispallo on tutustumisharjoite, mutta samalla siinä opetellaan luottamaan ryhmään.

Ihmispallon jälkeen teimme toisen fyysisen lämmittelyharjoitteen nimeltä poikaset. Siinä jokainen valitsi parin. Pari päätti keskenään eläinlajin, jota he edustivat. Ryhmässä käytiin läpi kaikkien parien eläinlajit. Pari sopi keskenään kutsuäänien ja varoitusten. Toinen parista oli emo ja toinen poikanen. Poikaset pistivät silmät kiinni ja emot liikkuvat tilassa kauemmas poikasistaan. Emot alkoivat kutsua poikasia kutsuäänellä ja poikaset yrittivät löytää oikean emon silmät kiinni. Varoitusten äänellä oli tarkoitus varoittaa, jos poikanen oli väärässä törmätä johonkin toiseen eläimeen tilassa. Ohjaajalla oli lisäksi käytössään yläääni, jonka kuullessaan kaikkien piti pysähtyä. Harjoitteen tarkoituksena oli ryhmäytyminen ja rentoutuminen. Samalla se oli myös parityöskentelyä sekä luottamus- ja aistiharjoite.

Lämmittelyharjoitteiden jälkeen teimme ensimmäisenä pääharjoitteena sadutusta. Siinä parit kertoivat vuorollaan toisilleen tarinan unelmasta ja toinen pari kirjoitti sen sanasta sanaan. Sadutus korostaa kuuntelua ja osallisuutta. Sadutus työväliseen tarjoaa läheisyyden ja turvallisuuden tunteita. Se on narratiivinen menetelmä, joka on suosittua erityisesti lasten parissa tehtävässä työssä. Sadutusta voidaan kuitenkin käyttää kaiken ikäisten kanssa. (Mäkinen ym. 2009, 159.) Sadutuksen lopuksi parit lukivat tarinat toisilleen.

Sadutuksen jälkeen piirsimme tulevaisuuden puun (kuva 4). Jokainen sai piirtää puun, jonka juuriin kirjoitettiin tai piirrettiin omat voimavarat, runkoon tie tulevaisuuteen ja oksiin toivomansa tulevaisuus. Tulevaisuudenpuun piirtäminen on ikään kuin miellekartan tekemistä. Miellekartta voidaan tehdä tulevaisuuden puun muotoon, jolloin asiakas selvittää sen avulla esimerkiksi omaa epäselvää tilannetta tai ajatuksia tulevaisuudesta. Toiveikkouden esiin nostamiseksi juuriin merkitään asiakkaan voimavaroja ja vahvuuksia. (Mäkinen ym. 2009, 162.)

Kuva 4. Tulevaisuuden puu -menetelmä (© Karoliina Korhonen 2017).

Piirtämisen jälkeen tulevaisuuden puut esiteltiin pienryhmissä. Sadutuksen ja tulevaisuuden puun piirtämisen aikana taustalla soi musiikkia. Tutkimuksissa on todettu, että musiikin kuuntelu vaikuttaa positiivisesti esimerkiksi työtehon lisääntymiseen. Musiikki tarjoaa oivan mahdollisuuden rauhoittua ja pysähtyä. (Kastu ym. 2015, 82.)

Seuraavaksi siirryimme esineteatteriin. Istuimme rinkiin lattialle ja ensin piirissä kiersi yksi esine, jolle kaikkien piti keksiä jokin muu käyttötarkoitus kuin esineen oikea alkuperäinen käyttötarkoitus. Sen jälkeen keräsimme yhdelle seinustalle paljon esineitä ja jokainen sai valita niistä yhden. Sitten ringissä jokainen sai esitellä esineensä. Lopulta elollistettuamme esineet aloimme ohjaajan johdolla käydä keskustelua riippuvuuksista esineiden kautta. Esineteatterin avulla voidaan käsitellä hankalia aiheita, sillä esineet etäännyttävät aiheet sekä siihen liittyvät arvot ja mielipiteet itsestä. Esineen kautta on turvallista esittää mielipiteitä, jotka ovat tai eivät ole samoja osallistujan henkilökohtaisten mielipiteiden kanssa. Esineteatterin avulla voidaan synnyttää hyvää keskustelua ajankohtaisista aiheista, mikä ilman esineitä voisi olla väkinäistä tai vaivaannuttavaa. Esineteatterin jälkeen käsittelimme kotitehtävänä ollutta valokuvaustehtävää. Jokainen sai pienryhmässä jakaa jotain henkilökohtaisesta kuvastaan.

Ensimmäisenä loppuharjoitteena teimme kehuringin. Jokainen sai vuorotellen mennä hetkeksi ringin keskelle, muut kävelivät ympyrää hänen ympärillään ja kehuivat keskellä olijaa. Kaikille oli jaettuna paperi, jossa oli erilaisia kehulauseita kehumisen tueksi. Kehurinki on erittäin henkilökohtainen harjoitus. Sen tarkoituksena on kehujen vastaanottamisen ja antamisen opettelu. Samalla harjoitellaan huomion keskipisteenä olemista ja itsensä hyväksymistä. Harjoite kohottaa mielialaa ja minäkuvaa, mutta saattaa olla jollekulle ahdistavakin kokemus. Kehurinki sopii ryhmälle, jonka jäsenet ovat tuttuja toisilleen ja ilmapiiri turvallinen. Kehumisringin jälkeen teimme jälleen hetken merkkauksen ja loppupiirin.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

7.1 Eettinen pohdinta

Eettinen osaaminen on yksi sosiaalialan kompetenssialueista. Sosionomin tulee sisäistää sosiaalialan arvot ja ammattieettiset periaatteet. Sosionomi ottaa huomioon jokaisen yksilön ainutkertaisuuden ja kykenee eettiseen reflektioon. (Mäkinen ym. 2009, 166.) Sosiaalialan ammatillinen työ nojaa ihmisarvoon, ihmisoikeuksiin ja oikeudenmukaisuuteen. Amattieettinen kypsyys ja valmius ovat oleellinen osa sosionomin ammattitaitoa. (Talentia 2017, 7.)

Opinnäytetyön tekijällä on eettisiä velvollisuuksia muun muassa kohteena olevia asiakkaita, tutkimusyhteisöä ja ammattialaansa kohtaan. Osallistujien eduista huolehtiminen on asetettava tärkeysjärjestyksessä ensimmäiseksi ja osallistujia on suojeltava muun muassa henkisiltä sekä sosiaalisilta haittavaikutuksilta opinnäytetyön aikana ja sen päätyttyä. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017.) Eettiset kysymykset ovat erityisen tärkeitä taide- ja sosiaali- sekä terveysalan projekteissa, koska niiden osallistujat ovat usein haavoittuvaisia esimerkiksi nuoren ikänsä tai sairautensa vuoksi (Daykin 2017).

Jos opinnäytetyö edellyttää siihen osallistuvilta kerättävää aineistoa, pitää anoa tutkimuslupa organisaatiolta, jonka asiakkaana tutkittava on (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017). Koska opinnäytetyöni ei ole varsinainen tutkimus, minun ei tarvinnut anoa tutkimuslupaa. Opinnäytetyöni kuitenkin edellytti siihen osallistuvilta kerättävää tietoa, joten ennen opinnäytetyön aloittamista minun tuli tehdä lyhyt tiivistelmä (liite 4) tiedoksi Turun ammatti-instituutille. Tiivistelmässä kerroin lyhyesti opinnäytetyöstäni ja miksi teettän instituutin opiskelijoille kyselyjä.

Opinnäytetyön osallistujille on turvattava identiteettisuoja ja täydellinen luottamuksellisuus (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017). Teettämäni kyselyt olivat nimettömiä ja luottamuksellisia. Olen säilyttänyt kyselyjen tuloksia huolellisesti koko prosessin ajan enkä ole luovuttanut niitä kenellekään. Raporttia kirjoittaessani olen ottanut huomioon, ettei tekstiä lukiessa opinnäytetyöhön osallistuneiden identiteetti ilmene.

On tärkeää, että opinnäytetyöhön osallistuvilla on mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa missä vaiheessa tahansa syytä ilmoittamatta (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017). Taidetyöpajoissa korostimme muiden ohjaajien kanssa, että osallistuminen

kaikkiin harjoitteisiin on vapaaehtoista ja tilasta saa tarvittaessa poistua. Meille tällainen toimintatapa oli luontevaa ja itsestäänselvää. Taidetyöpajoissa käsiteltiin henkilökohtaisia aiheita, mikä voi aiheuttaa osallistujissa epämukavuutta. Osallistujien tunteet ja tarpeet on huomioitava mielestäni erityisesti tällaisia harjoitteita tehdessä. Korostimme aina työpajojen alussa myös sitä, että meidän kanssamme sai tulla työpajojen päätyttyä juttelemaan pajoissa heränneistä ajatuksista ja tunteista. Opinnäytetyön tekijän on ennakoitava ja huolehdittava, että osallistuvat saavat apua tai tukea, jos ovat ilmaisseet sellaisia tarpeita (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017).

Opinnäytetyön raportoinnissa tulee tulokset raportoida huolellisesti ja rehellisesti (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017). Kyselyjen tulosten ja tuotoksen auki kirjoittamisessa olen mielestäni toteuttanut huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta. En ole vääristellyt tuloksia vaan olen raportoinut ne sellaisina kuin olen ne saanut.

7.2 Kehittämishankkeen arviointi

Vaikutusten arviointi pyrkii osoittamaan tavoitteiden mukaisen muutoksen lähtötilanteesta lopputulemaan (Jansson 2014, 12.) Kehittämishankkeeni lähtötilanne ja tavoite oli kehittää lähihoitajaopintojen taidelähtöistä opetusta ja siten lisätä tulevien lähihoitajien taidelähtöistä osaamista hoitotyössä. Kyselyjen vastausten mukaan taidetyöpajat olivat jotain sellaista, mitä ennen ei ole kehittämishankkeeseen osallistuneiden lähihoitajaopiskelijoiden opinnoissa ollut ja jollaista kaivattaisiin lisää. Vastausten mukaan suurin osa niistä 15:sta lähihoitajaopiskelijasta, jotka vastasivat loppukyselyyni, olivat oppineet käyttämään taidetta hoitotyössä taidetyöpajojen aikana. Voidaan siis todeta, että kehittämishankkeen vaikutukset ovat positiivisia lähihoitajaopiskelijoiden taidelähtöisen oppimisen kannalta ja tavoitteisiin on päästy. Olen omalla toiminnallani kehittänyt Turun ammatti-instituutin lähihoitajaopintoihin sisältyvää taidelähtöistä opetusta ja kehittämisen jatko on nyt muiden käsissä. Olen onnistunut MOMU-projektiryhmäni ja muiden ryhmien kanssa lisäämään taidetyöpajoihin osallistuneiden lähihoitajaopiskelijoiden taidelähtöistä osaamista.

Taidetyöpajat onnistuivat mielestäni todella hyvin. Suunnittelimme ne huolellisesti, mikä takasi niiden onnistumisen. Käytimme monia erilaisia menetelmiä, jotta lähihoitajaopiskelijat hyötyisivät pajoista mahdollisimman monipuolisesti. Rytmitimme menetelmät niin, että vuorotellen oli vauhdikkaita ja rauhallisia menetelmiä, mistä saimme hyvää palautetta projektin ohjaavalta opettajalta. Työpajojen aikataulu oli mielestäni onnistu-

nut, vaikkakin lähihoitajaopiskelijoilta saimme myös negatiivista palautetta tästä. He olisivat toivoneet pajojen sijoittuvan ennemmin aamuun kuin iltapäivään. Pajojen ajankohta muihin oppitunteihin nähden ei kuitenkaan ollut MOMU-projektiryhmien päätettävissä.

Pajojen draaman kaari oli mielestäni oivaltava. Pajojen pääteema oli itsetuntemus, koska koimme, että taidelähtöisten menetelmien ohjaaminen toiselle henkilölle vaatii itsetuntemusta. Hyvä ohjaaja on kokeillut käyttämäänsä menetelmää itse ja kokenut sen mahdollisesti aikaansaaman itsetutkiskelun henkilökohtaisesti. Niin ohjaaja tietää menetelmää käyttäessään, mitä asiakas käy läpi. Uudenlaisen toiminnan alussa on tärkeää tutustua ja orientoitua tulevaan, minkä takia ensimmäisen pajan teemaksi oli valittu tutustuminen. Toisessa pajassa käsitelimme minuutta ja lähihoitajaopiskelijat pääsivät tutkiskelemaan syvimpiä ajatuksiaan, toiveitaan ja tarpeitaan. Itsetutkiskelusta oli luontevaa siirtyä viimeisen pajan teemaan eli luottamukseen. Toinen ja kolmas teema olivat mielestäni tärkeitä, koska hyvä ohjaaja tuntee itsensä, luottaa itseensä sekä ryhmäänsä ja osaa hienovaraisesti edistää asiakkaan luottamusta ihmisiin. Viimeisen pajan viimeinen harjoite kehurinki oli hieno lopetus taidetyöpajoille ja se ikään kuin sulki ympyrän.

Saimme lähihoitajaopiskelijoilta ja pajoja havainnoimassa olleilta opettajilta Anne Syvälahdelta ja Taina Halsvahalta hyvää palautetta ohjaajuudestamme. Opettajat kiinnittivät erityisesti huomiota sen tasapainoisuuteen ja tasavertaisuuteen osallistujiin nähden. Lisäksi Syvälahti kommentoi ohjajuuttamme ammattitaitoiseksi ja koko projektia innostavaksi. Myös lähihoitajaopiskelijoilta saimme kehuja ohjaamiseen liittyen.

Kehittämishanke ei yletynyt kovin laajalle joukolle lähihoitajaopiskelijoita, minkä takia sen ongelmakohtana voidaan nähdä se, ettei kyselyjen tuloksia voida yleistää. Toisaalta hankkeen tarkoitus ei ollut tutkia vaan kehittää. Ongelmakohtana voidaan nähdä myös se, ettei hankkeelleni ole tiedossa jatkoa, minkä takia sen vaikutukset voivat jäädä hyvin vähäisiksi.

Kehittämishankkeeni kehitti vain yhden lähihoitajaopiskelijaryhmän taidelähtöistä opetusta. Taidetyöpajojen runkoa ja käyttämiämme menetelmiä voi kuitenkin jatkossa hyödyntää Turun ammatti-instituutin lähihoitajakoulutuksessa ja myös muussa nuorten ohjatussa toiminnassa. Taidetyöpajat voisi sisällyttää osaksi kaikkien lähihoitajaopiskelijoiden opintoja tai vaihtoehtoisesti pysyväksi osaksi vapaavalintaisia opintoja. Toivon,

että taidelähtöiset opinnot saavat yhä vahvempaa jalansijaa, kun opetussuunnitelma uudistuu vuonna 2018.

Opinnäytetyöprosessi oli itselleni mieluinen ja onnistunut. Aloitin työn suunnittelun ajoissa ja mielestäni oli hyvä, että työpajat toteutettiin jo keväällä. Näin sain enemmän aikaa käydä kyselyjen vastauksia läpi ja kirjoittaa raporttia. Pysyin laatimassani aikataulussa ja toimiminen yhteistyökumppaneiden kanssa sujui ongelmitta. MOMU-projektiryhmän yhteistyö oli innostavaa ja mutkatonta, minkä takia pystyimme kana-voimaan kaiken energiamme onnistuneiden taidetyöpajojen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lähihoitajaopintojen opettajan Taina Halsvahan kanssa yhteistyö oli aktiivista, toimivaa ja hyödyllistä opinnäytetyöni etenemisen kannalta. Oli hienoa saada tukea MOMU-projektilta, Turun ammatti-instituutilta, omalta opinnäytetyöohjaajalta sekä opinnäytetyön vertaisarviointiparilta koko prosessin ajan. Koska aiheeni oli minulle hyvin mielenkiintoinen, olin koko prosessin ajan motivoitunut ja inspiroitunut hankkeestani. Kehittämishankkeeni oli kokonaisuudessaan opettavainen ja palkitseva prosessi.

7.3 Ammatillinen arviointi

Kehittämishanke tuki ammatillista kasvuani lisäämällä tietoa taidelähtöisistä menetelmistä ja yhdistämällä sekä kehittämällä luovaa ajattelua ja kiinnostustani taidetta kohtaan. Oman oppimiseni kannalta opinnäytetyöni aihe oli osuva. Pääsin toteuttamaan taidelähtöistä toimintaa, johon minulla oli jo sosionomikoulutuksen aikana saatua osaamista. Olen koulutuksen aikana kerryttänyt tietoa ja taitoa toiminnallisista menetelmistä, ryhmänohjaamisesta ja nuorista asiakasryhmänä. Hyödynsin ja syvensin opinnäytetyötä tehdessäni niitä taitoja, joita olen koulutuksen aikana jo saanut. Taidetyöpajojen suunnittelu ja toteuttaminen kehittivät minua ryhmänohjaajana. Raporttia kirjoittaessani teoria ja käytäntö yhdistyivät, minkä ansiosta koen, että minulla on nyt ja tulevaisuudessa vankka teorialtieto taidelähtöisen toimintani tukena.

Kehittämishanke on vahvistanut omaa taidelähtöistä osaamistani. Opin taidetyöpajoja suunnitellessamme ja toteuttaessamme muilta ryhmämme jäseniltä uusia menetelmiä. Esimerkiksi esineteatteri oli minulle ennestään vieras menetelmä. Teatteri-ilmaisun ohjaajaopiskelijoilta opin projektin aikana myös uusia näkökulmia menetelmien toteuttamiseen. Minulle yhteistyö erityisesti heidän kanssaan oli mieluisaa ja inspiroivaa, sillä olen kiinnostunut teatterialasta.

Tulevaisuudessa nuorten kanssa työskennellessäni minulla on mahdollisuus hyödyntää taidetyöpajojen runkoa ja menetelmiä. Kehittämishanke on opettanut minulle myös kehittämismenetelmien käyttöä ja suunnittelutaitoa sekä sosiaali- ja taidealojen välistä moniammatillista yhteistyötä. Oma haaveeni on yhdistää taidelähtöisyyttä tulevaisuuden sosiaalialan työhöni. Tämä kehittämishanke on tukenut ja vahvistanut ajatustani hankkia itselleni mahdollisesti myös taidealan koulutusta.

Mielestäni taidelähtöinen osaaminen sosiaali- ja terveysalalla on erittäin tervetullutta. Taiteen hyödyistä hoiva- ja huolenpitytyössä on niin paljon positiivisia tutkimustuloksia, että ne olisi tarpeellista ottaa vakavasti. MOMU-hanke tekee tärkeää työtä edistäänsään taide- ja sosiaalialojen moniammatillista yhteistyötä. Minulle on ollut suuri kunnia olla osa MOMU-projektia. MOMU-hanke päättyy vuoden 2018 syksyllä, mutta toivon, että vastaavanlainen toiminta jatkuisi taas uuden hankkeen muodossa.

Kiitän MOMU-hanketta, että olen saanut olla osa sitä ja mukana kehittämässä sekä kehittymässä. Kiitän myös kehittämishankkeen yhteistyökumppania Turun ammatti-instituuttia, joka on tarjonnut hyvän kontekstin kehittämiselle sekä opettaja Taina Halsvaha hedelmällisestä yhteistyöstä. Lisäksi kiitän opinnäytetyöohjaajaani Outi Linnosuota ja vertaisarviointipariiani Riina Heinosta heidän korvaamattomasta avustaan opinnäytetyöprosessini aikana.

LÄHTEET

Ammattinetti 2017. Lähihoitaja, mielenterveyshoitaja. Viitattu 27.10.2017
http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/229_ammatti?link=true.

ArtsEqual 2016. Taiteet, tasa-arvo ja hyvinvointi: Katsaus kansainväliseen tutkimukseen. Viitattu 30.1.2017. Saatavana:
<http://www.artsequal.fi/documents/14230/0/Katsaus+kansainv%C3%A4liseen+tutkimukseen/9c772fd2-edd5-46ee-9807-f8004590cf52?version=1.0>.

Bardy, M.; Haapalainen, R.; Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.) 2011. Taide keskellä elämää. Helsinki: Like.

Boehm, C.; Lilja-Viherlampi, L-M.; Linnossuo, O.; McLaughlin, H.; Ciriano, E.; Martin, O.; García, E.; Kivelä, S.; Männamaa, I. & Gibson, J. 2016. Contexts and Approaches to Multiprofessional Working in Arts and Social Care. Journal of Finnish Universities of Applied Sciences 2016. Viitattu 25.10.2017 <https://uasjournal.fi/in-english/contexts-and-approaches-to-multiprofessional-working-in-arts-and-social-care/>.

Daykin, N. & Creative and Credible Project Team. 2017. Creative & Credible. Good practice in evaluation. Viitattu 27.10.2017. Saatavana: http://creativeandcredible.co.uk/wp-content/uploads/2015/07/CreativeCredible_Good-Practice-in-Evaluation.pdf.

ERS Research and Consultancy, 2013-2015. The social and economic impact of innovation in the arts. Viitattu 4.8.2017. Saatavana:
https://www.nesta.org.uk/sites/default/files/difaw_ers_e.pdf.

Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2010. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. 1.-3. painos. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Forssén, K.; Nyqvist, L. & Raitanen, A. (toim.) 2009. Tutkiva sosiaalityö. Moniammatillisuus sosiaalityön mahdollisuutena. Talentia-lehti / Sosiaalityön tutkimuksen seura. Viitattu 25.10.2017. Saatavana:
http://www.sosiaalityontutkimusseura.fi/muuttiedotteet/Tutkiva_sosiaalityo_2009_net.pdf.

Heinänen, M. 1998. Taideterapia dementoituvien hoidossa. Teoksessa S. Hemoinen & P. Voutilainen (toim.). Kuntouttava työote demtoituvien hoidossa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Heiskanen, T. & Hisijärvi, S. 2017. Toiminnalliset menetelmät. ELÄ! – Elämän punaista lankaa etsimässä. Viitattu 9.11.2017 <http://www.ela.fi/> > Akatemia > Toiminnalliset menetelmät.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. ja Sajavaara, P. 2015. Tutki ja Kirjoita. Helsinki: Tammi.

Honkasalo, M-L. & Salmi, H. (toim.) 2012. Terveyttä kulttuurin ehdoilla. Näkökulmia kulttuuriin terveystutkimukseen. Turku: k&h.

Hyve, Turun AMK:n terveyden ja hyvinvoinnin verkkojulkaisu 2007. Hoitava kosketus parantaa ruumiin ja sielun ongelmia. Viitattu 31.10.2017 <http://hyve.turkuamk.fi/index.php?sivu=183>.

Hyvinvoinnin välitystoimisto 2015. Tatu ja Soten työkirja. Vinkkejä osallistavan taiteen tuotantoon taiteilijalle, tilaajalle ja tuottajalle. Saatavana: http://www.hvvt.fi/wp-content/uploads/sites/19/2015/10/HVVT_Tatu-Sote-Tyokirja_net.pdf.

Hyyppä, M. & Liikanen, H-L. 2005. Kulttuuri ja terveys. 1. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Jansson, S-M. 2014. Mittaamattoman arvokasta? Taiteen ja kulttuurin vaikutustutkimuksia ja – metodologioita. Helsinki: Taideyliopisto. Viitattu 26.10.2017. Saatavana: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135814/Kokos_2_2014.pdf?sequence=1.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2017. Humanistinen/kokemuksellinen oppiminen. Viitattu 3.7.2017 <http://www.oppimateriaalit.jamk.fi> > Oppimiskäsitykset > Humanistinen/kokemuksellinen oppiminen.

Kajaanin ammattikorkeakoulu 2017. Eettiset suositukset. <http://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Opinnaytetyoprosessi/SoTeLi> > Opinnäytetyöprosessi > Eettiset suositukset.

Kananoja, A.; Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) 2011. Sosiaalityön käsikirja. 3. uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Kastu, R.; Airaksinen, R.; Karkkulainen, M.; Ala-Vannesluoma, T. & Pirhonen, P. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. 1. painos. Helsinki: Edita.

Katisko, M.; Kolkka, M. & Vuokila-Oikkonen, P. 2014. Moniammatillinen ja monialainen osaaminen sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja liikunta-alojen koulutuksessa. Malli työssäoppimisen ja ammattitaitoa edistävän harjoittelun toteutusta varten. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 26.10.2017. Saatavana: http://www.oph.fi/download/155899_moniammatillinen_ja_monialainen_osaaminen_sosiaali_terveys_kuntoutus_ja_lii.pdf.

Kuukasjärvi, A.; Linnossuo, O. & Sutinen, J. 2011. Taidetyöskentely arjen näyttämöillä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

KvaliMOTV 2017. 7.3.4. Teemoittelu. Viitattu 27.10.2017 http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.

Laitinen, L. 2017. Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Lammi-Taskula, J. (toim.) 2011. Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. 7. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro.

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1. Viitattu 1.2.2017. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-826-7>.

Marttunen, M.; Huurre, T.; Strandholm, T. & Viialainen, R. (toim.) 2013. Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 25.10.2017. Saatavana: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110484/THL_OPA025_2013.pdf?sequence=1.

Mielenterveyslaki 14.12.1990/1116. Saatavana: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116#L1P1>.

MIMO-projekti 2010-2013 2013. Tavarat taskuissa. Nuorten ryhmänohjauksen taidelähtöisiä menetelmiä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Mäki, S. & Linnainmaa, T. 2008. Hoivasanat, opas kirjallisuusterapiaan. 1. painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Mäkinen, P.; Raatikainen, E.; Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: Wsoy.

Mönkkönen, K. & Roos, S. 2010. Työyhteisötaidot. 2. painos. EU: UNIpress.

Niemistö, R. 2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 5. uudistettu painos. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Ojasalo, K.; Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-4.painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

OJJDP, 2016. Literature Review, A Product of the Model Programs Guide. Viitattu 4.8.2017. Saatavana: <https://www.ojjdp.gov/mpg/litreviews/Arts-Based-Programs-for-Youth.pdf>.

Opetushallitus 2011. Osaava lähihoitaja 2020. Viitattu 27.10.2017. Saatavana: http://www.oph.fi/download/132619_Osaava_lahihoitaja_2020.pdf.

Pursiainen, S. 2015. Lähihoitajana yhteiskunnassa. 4., uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Saarenkylä, M. 2001. Lähihoitaja- ja koulunkäyntiavustajaopiskelijoiden käsityksiä oman kehon hallinnasta asiakkaan/potilaan avustamistilanteissa ja vapaa-aikana. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos.

Salonen, K.; Eloranta, S.; Hautala, T. & Kinon, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.11.2017. Saatavana: <http://julkaisut.turkuamk.fi/salosenisbn9789522166494.pdf>.

Sava, I. & Vesänen-Laukkanen, V. 2004. Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sovella taidetta 2017. Sanasto. Viitattu 30.1.2017 <http://www.sovellataidetta.fi> > Tietopankki > Sanasto.

States of the Field Report 2009. Arts in healthcare. Viitattu 4.8.2017. Saatavana: http://www.americansforthearts.org/sites/default/files/pdf/2014/by_program/research_studies_and_publications/one_pagers/ArtsInHealthcare.pdf.

SuPer 2008. Olen ammatiltani lähihoitaja. 1. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

SuPer 2017. Ennaltaehkäisevä työ vähentää sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. <https://www.superliitto.fi/> > Viestintä > Vaikuttaminen > Ennaltaehkäisevä työ vähentää sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia.

SuPer, 2017. SuPer mielenterveys- ja päihdetyössä. <https://www.superliitto.fi/> > Viestintä > Vaikuttaminen > SuPer mielenterveys- ja päihdetyössä.

TAIKA 2008-2013. Taidelähtöiset menetelmät. Viitattu 30.1.2017 <http://blogs.helsinki.fi/taika-hanke/taidelahtoiset-menetelmat/>.

Taikusydän 2017. Kokoaa, kytkee ja koordinoi! Viitattu 6.11.2017 <https://taikusydan.turkuamk.fi/> > Info > Taikusydän.

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia, toimintaohjelman 2010-2014 loppuraportti 2015. Viitattu 3.7.2017 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70355/URN_ISBN_978-952-00-3578-5.pdf?sequence=1.

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Talentia ry. Viitattu 6.11.2017. Saatavana: <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Taidelähtöiset menetelmät. Viitattu 1.2.2017 <https://www.thl.fi/> > Lastensuojelun käsikirja > Työmenetelmät ja -välineet > Työvälineet > Taidelähtöiset menetelmät.

THL 2017. Terveyttä kulttuurista –verkosto. Viitattu 3.7.2017 <https://www.thl.fi> > Tutkimus ja asiantuntijatyö > Hankkeet ja ohjelmat > Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia > Terveyttä kulttuurista -verkosto.

Turun AMK, 2017. Tutkimus, kehitys ja innovaatiot > Projektit > MOMU, Moving Towards Multi-professionla Work. Viitattu 18.4.2017 <https://www.turkuamk.fi/fi/tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/hae-projekteja/momu-moving-towards-multi-professional-work/>.

Turun ammatti-instituutti, 2017. Ammatillisen perustutkinnon rakenne ja sisältö. Viitattu 30.1.2017 <http://www.turkuai.fi/turun-ammatti-instituutti/opiskelijalle-2/amatillinen-perustutkinto>.

Ukkola, I. (toim.) 2001. Parantava taide. Taideoppikirja lähi- ja perushoitajille. Helsinki: Toimihenkilöjärjestöjen sivistysliitto TJS.

University of Turku 2005. Drama – a way to social inclusion. University of Turku: Centre for Extension Studies.

Venkula, J. 2011. Taiteen välttämättömyydestä. 2.painos. Helsinki: Books on Demand GmbH.

Vilén, M.; Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Virtanen, P. & Stenvall, J. 2012. Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistaminen. Tietosanoma.

Virtanen, P.; Suoheimo, M.; Lamminmäki, S.; Ahonen, P. & Sulokas, M. 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Katsaus 281/2011. Helsinki: TEKES.

Hei!

MOMU-projektin taidetyöpajat alkavat toukokuussa ja tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä hieman ennakkotietoa teidän aiemmasta kokemuksesta taiteen käytöstä lähihoitajan työssä. Ympyröi sopiva vaihtoehto. Kysely on nimetön.

1. Tiedän miten taidetta (draama, musiikki, kuvataide, tarinalliset menetelmät) voi hyödyntää lähihoitajan työssä

Täysin samaa mieltä Osittain samaa mieltä Eri mieltä Täysin eri mieltä

2. Olen kiinnostunut oppimaan taiteen käyttöä tulevassa työssäni

Todella kiinnostunut Jonkin verran kiinnostunut Vähän kiinnostunut
En ollenkaan kiinnostunut

3. Minulla on kokemusta taiteen käytöstä lähihoitajan työssä (koulussa/työssä/muualla opittua)

Paljon kokemusta Jonkin verran kokemusta Vähän kokemusta Ei ollenkaan kokemusta

4. Jos sinulla on kokemusta taiteen käytöstä lähihoitajan työssä, missä yhteydessä olet sitä saanut (koulussa/työssä/muualla)? Vastaa vapaalla sanalla

Kiitos vastauksistasi! 😊

Hei!

MOMU-projektin taidetyöpajat ovat nyt ohi ja tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa, oletteko oppineet/minkä verran olette oppineet työpajoissa taiteen käyttöä lähihoitajan työssä. Ympyröi sopiva vaihtoehto. Kysely on nimetön.

1. Tiedän miten taidetta (draama, musiikki, kuvataide, tarinalliset menetelmät) voi hyödyntää lähihoitajan työssä

Täysin samaa mieltä Osittain samaa mieltä Eri mieltä Täysin eri mieltä

2. Opin MOMU-projektin taidetyöpajoissa, miten ja millaisin menetelmin taidetta voi hyödyntää lähihoitajan työssä

Täysin samaa mieltä Osittain samaa mieltä Eri mieltä Täysin eri mieltä

3. Sain lisää itsevarmuutta taidelähtöisten menetelmien käyttöön työpajojen ansiosta

Täysin samaa mieltä Osittain samaa mieltä Eri mieltä Täysin eri mieltä

4. Aion käyttää taidetta tulevassa työssäni

Täysin samaa mieltä Osittain samaa mieltä Eri mieltä Täysin eri mieltä

5. Kerro halutessasi vapaalla sanalla kokemuksistasi ja oivalluksistasi taide-työpajoissa

Kiitos vastauksistasi! 😊

MOMU-taidetyöpajojen havainnointi

Osallistuminen – osallistuvatko kaikki opiskelijat toimintaan?

Innostuneisuus – kuinka innostuneita opiskelijat ovat tekemisestä?

Ymmärrettävyys – onko menetelmät ja keskustelu opiskelijoille ymmärrettävää?

Oivallukset – tekevätkö/minkälaisia oivalluksia opiskelijat tekevät työpajoissa?

Muita havaintoja?

Hei, olen Karoliina Korhonen, kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Turun ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyökseni kehittämishanketta lähihoitajaopiskelijoiden taidelähtöisen opetuksen parissa. Kehittämishankkeen keskeinen tarkoitus ja tavoite on kehittää taidelähtöistä opetusta lähihoitajakoulutuksessa ja siten lisätä tulevien lähihoitajien taidelähtöistä osaamista hoitotyössä. Toteutan kehittämishankkeen Turun ammattikorkeakoulun MOMU-hankkeen (Moving Towards Multiprofessional Work) alaisena. Kehittämishankkeen tarve on noussut hankkeen yhteistyökumppanilta, Turun ammatti-instituutilta. Kehittämishankkeen toiminnallinen osuus toteutetaan Turun ammatti-instituutin lähihoitajaopiskelijoiden lähiopetuksessa.

Kehittämishankkeen toiminnallisessa osuudessa järjestän taidetyöpajoja yhdessä ryhmäni kanssa. Toteuttamamme taidetyöpajat ovat osa lähihoitajaopintojen Ennaltaehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö -kursssia. Ennen taidetyöpajoja minun on tarkoitus kartoittaa kyselyn muodossa kurssiin osallistuvien lähihoitajaopiskelijoiden ennakkotietoa ja -taitoa taidelähtöisestä työskentelystä. Lisäksi taidetyöpajojen jälkeen minun on tarkoitus kerätä lähihoitajaopiskelijoilta palautetta taidetyöpajoista ja siitä, mitä he niiden aikana oppivat.